ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 68ον ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ, 1932. Ἀριθ. 8.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ;

«Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, Διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω εἰς τὴν ἀλήθειαν· πᾶς ὅστις εἶναι ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει τὴν φωνήν μου. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Πιλάτος, Τί εἶναι ἀλήθεια; Καὶ τοῦτο εἰπών, πάλιν ἐξῆλθε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους.»

(Ἰωάν. ιη'. 37, 38).

Ἡ φρᾶσις αὕτη τοῦ Πιλάτου, ὑπὸ μορφὴν ἐρωτήσεως, δὲν ἦτο πραγματικὴ ἐρώτησις ἐκ μέρους του· διότι πᾶσα ἐρώτησις γίνεται πρὸς λῆψιν ἀπαντήσεως, βλέπομεν δὲ ἐκ τῆς ἀφηγήσεως τοῦ Εὐαγγελιστοῦ ὅτι ὁ Πιλᾶτος δὲν περιέμεινε διὰ νὰ λάβῃ ἀπάντησιν παρὰ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' εὐθὺς ἐξῆλθε. Δὲν ἐζήτησεν ὅπως τὸν διαφωτίσῃ ὁ πρὸ αὐτοῦ ἱστάμενος δέσμιος Διδάσκαλος περὶ τοῦ τί ἐστιν ἀλήθεια. Ἀλλ' ἡ δῆθεν ἐρώτησίς του ἦτο μία εἰρωνεία κατὰ τῆς ἀληθείας, μία ἐκδήλωσις δυσπιστίας ὡς πρὸς τὴν ὕπαρξιν κἂν οἱασδήποτε ἀληθείας, ἴσως καὶ μία ἔκφρασις ἀπογοητεύσεως καὶ ἀθυμίας. Καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν ὁ Πιλᾶτος ἤκουε τοὺς Ἐθνικοὺς φιλοσόφους τῶν διαφόρων σχολῶν νὰ συζητοῦν καὶ νὰ φιλονεικοῦν περὶ ἀληθείας. Ὅλα τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα τῆς ἀρχαιότητος ἦσαν ἀντιφατικὰ τὸ ἓν πρὸς τὸ ἄλλο, ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ἠξίου ὅτι μόνον αὐτὸ κατέχει τὴν ἀλήθειαν· καὶ ὅλα εἶχον χρεωκοπήσει. Μέσα εἰς τὸν κυκεῶνα τοῦτον τὸν φιλοσοφικὸν ὁ Ἐθνικὸς κόσμος εἶχε περιέλθει εἰς ἀθεΐαν καὶ σκεπτικισμόν, μὴ πιστεύων πλέον μήτε εἰς τοὺς θεοὺς τῆς θρησκείας του μήτε εἰς οἱανδήποτε ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἀρχήν. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ σκεπτικισμοῦ τούτου εὑρισκόμενος καὶ ὁ Πιλᾶτος ἐξεστόμισε τὴν εἰρωνείαν του· καὶ δὲν διέκρινεν ὁ δυστυχὴς εἰς τὸν πρὸ αὐτοῦ ἱστάμενον τὴν ***ἐνσάρκωσιν τῆς ὑψίστης ἀληθείας***. Εἶχεν ὀρθῶς διαγνώσει ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι «διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτὸν» (Ματθ. κζ'. 18) καὶ ὅτι ὁ Ἰησοῦς οὐδὲν κακὸν εἶχε πράξει· ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἐνισχύετο εἰς τὴν πεποίθησίν του ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι ἀνύπαρκτος, καὶ διὰ τοῦτο ἐν τέλει καὶ παρέδωκε τὸν ἀθῷον ἵνα σταυρωθῇ.

Ἂν ὅμως ὁ Πιλᾶτος ὡς εἰρωνείαν ἐξέφερε τὴν ἐρώτησιν, ἐν τούτοις αὕτη καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας τίθεται σοβαρῶς πρὸ ἑνὸς ἑκάστου ἀνθρώπου καὶ ζητεῖ ἀπάντησιν. Ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ ὁρμεμφύτως ζητεῖ νὰ εὕρῃ τὴν ἀλήθειαν. Ψηλαφᾷ εἰς τὸ πνευματικὸν σκότος, ὅπερ τὴν περιβάλλει, ποθεῖ νὰ ἴδῃ τὸ φῶς, ἀναζητεῖ πανταχοῦ τὴν ἀτραπόν, ἥτις θὰ τὴν ὁδηγήσῃ πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Δὲν εἶναι ὅμως εὔκολος ἡ ἀνεύρεσις καὶ γνῶσις τῆς ἀληθείας, ἢ ὁ ὁρισμὸς αὐτῆς. Πολλοὶ σοφοὶ

καὶ ἐπιστήμονες ἐνόμισαν καὶ νομίζουν ὅτι κατέχουν τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐν τούτοις ἀπατῶνται. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κατέχουν, δὲν εἶναι ἡ πραγματικὴ ἀλήθεια —εἶναι ἐπινόησις ἰδική των. «Φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου» (Ρωμ. α΄. 23).

***

«Τί εἶναι ἀλήθεια;» Ὁ ὁρισμὸς τῆς ἀληθείας δὲν εἶναι εὔκολος, ἐν τούτοις ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ εὕρῃ ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο, ἂν θέλῃ νὰ ἦναι εὐτυχὴς καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ζωῇ καὶ πέραν τοῦ τάφου.

Ἡ λέξις «ἀλήθεια» ἔχει μίαν στενωτέραν καὶ μίαν γενικωτέραν σημασίαν. Κατὰ τὴν στενωτέραν ἔννοιαν σημαίνει τὴν ***πραγματικότητα*** ἐπὶ ἑκάστου ζητήματος, τὴν διατύπωσιν ἑκάστου πράγματος, μικροῦ ἢ μεγάλου, ἀκριβῶς ὅπως ἔχει. Καὶ τὸ ἀντίθετον τῆς ἀληθείας — τὸ ***ψεῦδος*** — εἶναι ἡ διατύπωσις ἐκείνη, ἥτις δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ὑπὸ δὲ τὴν γενικωτέραν ἔννοιαν, «ἀλήθεια» εἶναι πᾶσα ***γενικὴ ἀρχὴ*** ἢ ***διδασκαλία***, ἥτις ἀνταποκρίνεται πρὸς πραγματικὰ γεγονότα ἢ πρὸς νόμους ἠθικούς. Ὑπάρχει λ. χ. ***ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια***, ἥτις βασίζεται ἐπὶ δεδομένων πραγματικῶν τῆς ἐπιστήμης. Ὑπάρχει ***ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἀλήθεια***, διδάσκουσα ἀρχὰς συμφώνους πρὸς τοὺς αἰωνίους ἠθικοὺς καὶ πνευματικοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ.

Διδάσκαλός τις ἠρώτησε μίαν ἡμέραν τοὺς μαθητὰς τοῦ σχολείου του: «Τί εἶναι ἀλήθεια;» Καὶ ἀφοῦ ὅλοι ἔμειναν σιωπηλοί, μὴ εὑρίσκοντες εὔκολον τὴν ἀπάντησιν, εἷς μαθητὴς (ὅστις ἦτο ἄλαλος) σηκωθεὶς ἐπροχώρησε πρὸς τὸν μαυροπίνακα καὶ διὰ τῆς κιμωλίας ἔσυρε μίαν ***εὐθεῖαν γραμμὴν*** καὶ ἔδειξεν αὐτὴν διὰ τοῦ δακτύλου! Ὅταν δὲ ὁ διδάσκαλος, ἔκπληκτος διὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦτον τῆς ἀληθείας, τὸν ἠρώτησε: «Καὶ τί εἶναι ψεῦδος;» ὁ μαθητὴς διέγραψεν ἐπὶ τοῦ πίνακος μίαν ***γραμμὴν καμπύλην καὶ τεθλασμένην!*** Πόσον θαυμασία ἦτο ἡ ἀντίληψις τοῦ νεαροῦ ἐκείνου μαθητοῦ!

Μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀληθειῶν ὑπὸ τὴν γενικωτέραν ἔννοιαν ὑπάρχουν βαθμοί. Μία ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια δύναται νὰ ἦναι ἀλήθεια (ὡς λ. χ. οἱ νόμοι τῆς βαρύτητος ἢ ἕλξεως, τοῦ φωτός, τοῦ ἤχου, κτλ), ἐφαρμόζεται ὅμως μόνον ἐπὶ ὡρισμένου ζητήματος. Μία φιλοσοφικὴ ἢ ἠθικὴ ἀλήθεια ἀφορᾷ μόνον εἰς ἓν εἰδικὸν ζήτημα, μίαν ὡρισμένην ἠθικὴν ἀρχήν. Ἡ ὑψίστη καὶ εὐρυτάτη ἀλήθεια εἶναι ἐκείνη, ἥτις ***διδάσκει τὸν ἄνθρωπον περὶ τοῦ Θεοῦ*** καὶ περὶ τῶν πρὸς Αὐτὸν σχέσεων καὶ καθηκόντων του. Καὶ ἡ ἀλήθεια αὕτη εἶναι μία καὶ μόνη—***ἡ θρησκεία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.*** Μόνη ἐξ ὅλων τῶν θρησκευμάτων ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ἀποκαλύπτει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ἰδίαν του ἁμαρτωλὴν κατάστασιν καὶ τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας. Ὁ Κύριος ἡμῶν ἔδωκε τὸν ἀληθῆ ὁρισμὸν τῆς ἀληθείας, εἰπών: «Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια». Πράγματι δὲ Αὐτὸς εἶναι ἡ ἀλήθεια ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις. Καὶ δή:

α΄) ***Ὁ ἐπὶ γῆς βίος καὶ χαρακτὴρ Αὐτοῦ*** ὑπῆρξε τὸ ὕψιστον παράδειγμα καὶ πρότυπον, ἡ ὑψίστη ἠθικὴ διδασκαλία, τὴν ὁποίαν ἐγνώρισέ ποτε ὁ ἄνθρω-

πος. Ὁ βίος καὶ χαρακτὴρ οὗτος συγκεφαλαιοῦται εἰς τὴν λέξιν ***εὐθύτης*** καὶ συμβολίζεται ἄριστα διὰ τῆς ***εὐθείας γραμμῆς*** τοῦ νεαροῦ ἐκείνου μαθητοῦ. Αἱ ὑψηλαὶ ἀρεταί, αἵτινες διέκριναν τὸν Κύριον ἡμῶν ὅτε ἦτο ἐπὶ τῆς γῆς (ταπεινοφροσύνη, πραότης, ἐπιείκεια, φιλανθρωπία, ἀγάπη, χρηστότης, καθαρότης, ἐγκράτεια, ὑπομονή, αὐταπάρνησις, αὐτοθυσία), εἶχον μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σταθερὰν κατεύθυνσιν—τὴν ***ἐκτέλεσιν τῶν Θείων βουλῶν καὶ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου.*** Ἀπὸ τῆς εὐθείας ταύτης γραμμῆς Αὐτὸς δὲν ἐξέκλινε δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ ἀλλ᾽ ὑπέστη ἀγογγύστως στερήσεις, κακουχίας, ὀδύνας, ἔχθραν, ὀνειδισμὸν καὶ θάνατον σταυρικόν, διὰ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον, διὰ τὸ ὁποῖον κατῆλθεν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐφόρεσε τὸ ἀνθρώπινον σαρκίον.

β´) Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ ἀλήθεια, διότι ***ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ κατάστασιν καὶ τὸν ἀληθῆ αὐτοῦ προορισμόν.*** Ἔδειξεν εἰς τὸν ἄνθρωπον ὅτι εἶναι ἁμαρτωλὸς καὶ ὅτι ἀφ' ἑαυτοῦ δὲν δύναται νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς ἁμαρτίας. Ἐφανέρωσεν εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν ὡς Θεὸν ἀγάπης καὶ εὐσπλαγχνίας, ἕτοιμον νὰ συγχωρήσῃ. Ἔδειξεν Ἑαυτὸν ὡς τὸν Σωτῆρα τοῦ ἀνθρώπου, τὸν ἀναλαβόντα ἐφ᾽ Ἑαυτὸν τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου καὶ ποιήσαντα αἰωνίαν ἐξιλέωσιν ὑπὲρ παντὸς ἀνθρώπου πιστεύοντος εἰς Αὐτόν. Ἔδειξεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν ἀληθῆ αὐτοῦ προορισμὸν—τοῦ νὰ συνδιαλλαγῇ πρὸς τὸν Θεόν, νὰ γίνῃ τέκνον Θεοῦ, καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ μακαριότητα. «Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόλλυται, ἀλλ᾽ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάν. γ.´ 16).

γ´) Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ ἀλήθεια, ***διότι αἱ ὑποσχέσεις Αὐτοῦ εἶναι ἀληθιναὶ καὶ πισταί.*** Αἱ ὑποσχέσεις τῶν ἀνθρώπων εἶναι πολλάκις ἀναληθεῖς καὶ ἀπατηλαὶ καὶ δὲν ἐκπληροῦνται. Διὰ τοῦτο πόσον ἐκτιμῶμεν τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, περὶ τοῦ ὁποίου δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν: «Ὁ λόγος του εἶναι συμβόλαιον!» Ἀλλὰ καὶ ὁ πλέον φιλαλήθης καὶ ἀκέραιος ἄνθρωπος ἐνίοτε εὑρίσκεται εἰς τὴν ἀδυναμίαν τοῦ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποσχέσεις του, ἐκ λόγων ἀνωτέρων καὶ ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεώς του. Ὁ Χριστὸς ὅμως δὲν ὑπόκειται εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ταύτην ἀδυναμίαν, διότι εἶναι παντοδύναμος καὶ «ἀνωτέρα βία» δι᾽ Αὐτὸν δὲν ὑπάρχει. Πᾶν ὅ,τι ὑπεσχέθη, ἐκπληροῖ· «πιστὸς γὰρ ὁ ὑποσχεθεὶς» (Ἑβρ. ι.´ 23). Ὁ λόγος Αὐτοῦ εἶναι ἀλήθεια.

δ´) Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ ἀλήθεια, διότι ***ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ πρὸς Αὐτὸν πίστις, ἐκεῖ βασιλεύει ἡ ἀλήθεια καὶ ἐκδιώκεται τὸ ψεῦδος.*** Ὅπου ἡ Ἁγία Γραφὴ εἶναι διαδεδομένη καὶ ἀσκεῖ τὴν οὐρανίαν αὐτῆς ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν καρδιῶν τῶν ἀνθρώπων, ἕκαστος λαλεῖ ἀλήθειαν μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ καὶ μισεῖ τὸ ψεῦδος. Ἐκεῖ λάμπει τὸ φῶς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς σωματικῆς, πνευματικῆς, πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἐλευθερίας· ἐκεῖ ἀκμάζουν τὰ φῶτα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ ἐξαφανίζεται ἡ δεισιδαιμονία καὶ ἡ ἀμάθεια. Ἐὰν δὲ τὴν σήμερον εἰς πολλὰς Χριστιανικὰς λεγομένας κοινωνίας ἔχῃ πληθυνθῆ ἡ κακία, τὸ ψεῦδος, ἡ καταδυναστεία, ἡ μισαλλοδοξία καὶ ἡ πλάνη, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι οἱ λεγόμενοι Χριστιανοὶ δὲν τρέφουν ἐκτίμησιν εἰς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν ὑπακούουν εἰς τὸ μακάριον Αὐτοῦ Εὐαγγέλιον,

Ἀλλ' ἡ ἀλήθεια—ἡ ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ—δὲν εἶναι ἁπλῶς μία ***θεωρία***, ἄνευ πρακτικῆς ἐφαρμογῆς. Ἐὰν ἦτο τοιαύτη, δὲν θὰ κατώρθωνέ ποτε νὰ νικήσῃ ὁλόκληρον τὸν γνωστὸν τότε κόσμον διὰ τοῦ κηρύγματος ὀλίγων Ἰουδαίων ἁλιέων ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἰδιαιτέρως ἐξέπληξε τὸν Ἐθνικὸν κόσμον καὶ εἵλκυσεν αὐτὸν πρὸς τὴν θρησκείαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἦτο ***ἡ ζωὴ καὶ ὁ χαρακτὴρ*** τῶν ὀπαδῶν τῆς θρησκείας ταύτης. Καὶ τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει μέχρι σήμερον. Ὁ κόσμος ἀδιαφορεῖ πολλάκις καὶ πρὸς τὰ εὐγλωττότερα ἀπ' ἄμβωνος κηρύγματα τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, ἀποκαλύπτεται ὅμως μὲ κατάνυξιν βλέπων τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴν ἑνὸς ἀληθοῦς Χριστιανοῦ.

Ἡ ἀλήθεια λοιπὸν εἶναι ***ζωὴ κατὰ Χριστόν.*** Ζωὴ πίστεως, καθαρότητος, εὐθύτητος, πραότητος, αὐτοθυσίας, ὑπηρεσίας, ταπεινοφροσύνης. Ζωὴ ἔμπρακτος, σταθερὰ καὶ θαρραλέα, βαδίζουσα τὴν ***εὐθεῖαν γραμμὴν*** τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον, μὴ παρασυρομένη δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ ὑπὸ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἐγώ.

Καὶ πῶς δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ζωὴν ταύτην; νὰ γίνῃ κάτοχος τῆς ἀληθείας;

Ἡ ἀρχαία Τροία λέγεται ὅτι ἦτο τόσον ὀχυρὰ πόλις, διότι εἶχε τείχη πανύψηλα καὶ ***μίαν μόνην πύλην***. Διὰ νὰ γίνῃ κάτοχος τῆς ἀληθείας ὁ ἄνθρωπος, ***πρέπει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ποίμνην τοῦ Χριστοῦ***, καὶ πρὸς τοῦτο ***μία καὶ μόνη θύρα*** ὑπάρχει—ὁ ***Χριστός.*** «Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα», εἶπεν ὁ Κύριος ἡμῶν» «δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται...... Ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλ' ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, κλέπτης ἐστὶ καὶ ληστὴς» (Ἰωάν. ι'. 1, 9). Πολλοὶ ἄνθρωποι ζητοῦσι νὰ ἀποκτήσωσι τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν διὰ διαφόρων μεθόδων τῆς ἰδίας των ἐπινοήσεως—διὰ τῶν λεγομένων «καλῶν ἔργων», διὰ κακουχιῶν τοῦ σώματος, δι' ἀποδημιῶν εἰς ἁγίους τόπους καὶ θαυματουργοὺς εἰκόνας, διὰ τῶν τύπων ἐν γένει τῆς θρησκείας. Οἱ τοιοῦτοι δὲν θὰ κατορθώσωσι ποτὲ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς ἀληθείας καὶ σωτηρίας, διότι ἡ μόνη εἴσοδος εἶναι ὁ Χριστὸς—ἡ εἰς Αὐτὸν ***πίστις***, ἡ πρὸς Αὐτὸν ***ἀφιέρωσις***, ἡ εἰς Αὐτὸν ***ὑπακοή.*** Ἡ θύρα αὕτη δὲν εἶναι ἡ δεῖνα ἢ δεῖνα ἐκ τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν. Ὅταν θὰ σταθῇ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ἐνώπιον τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ὁ ἀδέκαστος Κριτὴς δὲν θὰ τὸν ἐρωτήσῃ ἂν ἦναι Εὐαγγελικὸς ἢ Ὀρθόδοξος ἢ Ρωμαιοκαθολικός, ἀλλ' ***ἐὰν ἔζησε συμφώνως πρὸς τὰς ἐντολὰς Αὐτοῦ.*** «Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς» (Ματθ. ζ'. 21).

Καὶ ἡ θύρα αὕτη ἵσταται ***πάντοτε ἀνοικτὴ*** εἰς πάντα ἄνθρωπον, ἐνόσῳ ζῇ ἐπὶ τῆς γῆς. Οὐδεὶς ἀποκλείεται, οὐδ' ὁ αἴσχιστος τῶν ἁμαρτωλῶν, ἐὰν προσέλθῃ ἐν μετανοίᾳ. «Τὸν ἐρχόμενον πρός με», εἶπεν ὁ Κύριος, «οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω» (Ἰωάν. ς'. 37). Ὄχι δὲ μόνον δέχεται τοὺς πάντας ὁ Χριστός, ἀλλὰ καὶ τοὺς προσκαλεῖ καὶ τοὺς παρακαλεῖ νὰ εἰσέλθουν. «Ἔλθετε πρός Με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς» (Ματθ. ια'. 28). Διὰ τοῦτο εἶναι ἀναπολόγητος ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν παρερχόμενος τὴν ἀνοικτὴν ταύτην θύραν καὶ κωφεύων εἰς τὴν εὐμενῆ ταύτην πρόσκλησιν, ζητήσῃ ἄλλοθεν νὰ ἀναβῇ, ἵνα ἀποκτήσῃ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ.

Ὁ Χριστὸς εἶπεν εἰς τὸν Πιλᾶτον: «Πᾶς ὅστις εἶναι ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει τὴν φωνήν μου». Ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ Πιλᾶτος εἶχεν ἐνωπιόν του τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐγνώρισεν. Ἀντὶ νὰ ζητήσῃ νὰ μάθῃ παρ' Αὐτοῦ τὴν ἀλήθειαν, τὸν παρέδωκεν εἰς τοὺς ἐχθρούς Του καὶ οὕτως ἀπώλεσεν εὐκαιρίαν σωτηρίας, ἥτις οὐδέποτε πλέον τῷ παρουσιάσθη. Καὶ δὲν δυσκολευόμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅσα περὶ τῆς μετέπειτα τύχης τοῦ Πιλάτου ἐδημιούργησεν ἡ φαντασία μεταγενεστέρων αἰώνων—ὅτι κατατρυχόμενος ὑπό σφοδρῶν τύψεων συνειδήσεως διὰ τὴν στάσιν του ἀπέναντι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ περιελθὼν ὑπὸ τὴν δυσμένειαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἐξωρίσθη εἰς Γαλλίαν καὶ ηὐτοκτόνησεν.

Εἴθε οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν νὰ διαπράξῃ τὸ λᾶθος τοῦ Πιλάτου καὶ νὰ κωφεύσῃ εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Σωτῆρος. Εἴθε οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν νὰ κάμῃ τὴν ματαίαν ἀπόπειραν νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀλήθειαν δι' ἄλλης ὁδοῦ εἰμὴ διὰ τοῦ Χριστοῦ. Εἴθε πᾶς ὁ φέρων τὸ ὄνομα τοῦ Χριστιανοῦ νὰ ζήσῃ τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ μὲ θάρρος καὶ εὐστάθειαν, διὰ τῆς πίστεως ἀποβλέπων εἰς τὸν Χριστὸν ὡς τὸν μόνον Σωτῆρα καὶ Ἀντιλήπτορα αὐτοῦ καὶ ἀγωνιζόμενος καθ' ἡμέραν τὸν «καλὸν ἀγῶνα», νὰ δρέψῃ δὲ ἐν τέλει τὸν οὐράνιον τῆς δικαιοσύνης στέφανον, ὃν ἐπιφυλάσσει ὁ Κύριος εἰς πάντας τοὺς ἀγαπῶντας Αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ! Ἀμήν.

Σωτήριος Π. Κιτάνος.

ΖΩΗ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΣ

«Ὅστις θέλει νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ, θέλει ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὅστις ἀπολέσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, θέλει εὕρει αὐτήν.»
(Ματθ. ις'. 25).

Ζωὴ καὶ θάνατος εἶναι δύο πράγματα, ἅτινα ἐνδιαφέρουν τοὺς ἀνθρώπους περισσότερον ὅλων τῶν ἄλλων ζητημάτων.

Οἱ ἄνθρωποι ἀγαποῦν τὴν ζωὴν καὶ τρέμουν τὸν θάνατον. Καὶ διὰ νὰ διατηρήσουν τὴν ζωὴν καὶ ἀποφύγουν τὸν θάνατον, εἶναι ἕτοιμοι νὰ θυσιάσουν τὰ πάντα — ὄχι μόνον τὴν περιουσίαν των, ἀλλὰ καὶ μέλη τοῦ σώματός των, διὰ νὰ μακρύνουν δι' ὀλίγα ἔτη ἢ μῆνας τὴν ἐπίγειον ζωήν των.

Ἑπομένως οἱ λόγοι τοῦ προκειμένου ἐδαφίου φαίνονται παράδοξοι καὶ ἀντιφατικοὶ καὶ παράλογοι. Καὶ ὅμως εἶναι ἀληθεῖς. Εἰς τὴν θρησκείαν, ὅπως καὶ εἰς τὴν φύσιν, ὑπάρχουν πράγματα, τὰ ὁποῖα φαίνονται ἀντίθετα πρὸς τὴν λογικὴν καὶ ὅμως εἶναι ἀληθῆ.

Ἔχομεν ἐδῶ ἓν τοιοῦτο παράδειγμα. Ζωὴ καὶ θάνατος εἶναι δύο πράγματα ἐντελῶς ἀντίθετα. Ὅπου ὑπάρχει ζωή, δὲν ὑπάρχει θάνατος· καὶ ὅπου ἐπικρατεῖ θάνατος, ζωὴ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Ὄχι δὲ μόνον ἀντιφατικὰ φαίνονται τὰ ὅσα λέγει τὸ ἀνωτέρω ἐδάφιον, ἀλλὰ καὶ παράλογα. Διὰ τῆς διατηρήσεως τῆς ζωῆς μας νὰ τὴν χάνωμεν καὶ διὰ τῆς ἀπωλείας της νὰ τὴν σώζωμεν; Πῶς εἶναι δυνατὸν διὰ τῆς διατηρήσεως τῆς ζωῆς νὰ ἐπέρχεται ὁ θάνατος, καὶ διὰ τοῦ θανάτου νὰ διατηρῆται ἡ ζωή;

Καὶ ὅμως αὐτὸς εἶναι ὁ νόμος, ὁ διέπων τὸν φυσικὸν κόσμον. Διὰ τοῦ θανάτου συνεχίζεται ἡ διατήρησις τῆς φυτικῆς ζωῆς καὶ διὰ τῆς ἐξακολουθήσεως τῆς ζωῆς ἐπέρχεται ὁ θάνατος. «Ὁ σῖτος, τὸν ὁποῖον σπείρεις», λέγει ὁ Παῦλος, «δὲν ζωογονεῖται ἂν δὲν ἀποθάνῃ» (Α΄. Κορ. ιε΄. 36). Καὶ πᾶσα ζῶσα ὕπαρξις ζωϊκὴ ἢ φυτική, ὅσης δήποτε καὶ ἂν τύχῃ περιποιήσεως, φθάνει γρήγορα ἢ ἀργὰ εἰς τὴν παρακμὴν καὶ τὸν θάνατον. Ζωὴ καὶ θάνατος εἶναι δύο καταστάσεις ἀλληλένδετοι, μεταβαίνουσαι ἡ μία πρὸς τὴν ἄλλην ἐξ ἀμοιβαιότητος. Οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ εἰς τὸν πνευματικὸν κόσμον. Ὁ θάνατος τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου εἶναι ζωὴ τοῦ νέου ἀνθρώπου, ἡ δὲ ζωὴ τοῦ παλαιοῦ εἶναι θάνατος τοῦ νέου.

Ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ἔχει δύο ζωὰς — τὴν τοῦ σώματος (τὴν ὑλικὴν) καὶ τὴν τῆς ψυχῆς (τὴν πνευματικήν). Ἡ πρώτη εἶναι ζῳώδης, κατωτέρα· ἡ δευτέρα, ἡ πνευματική, ἀνωτέρα. Ἡ πρώτη εἶναι πρόσκαιρος καὶ διαρκεῖ ἐπὶ ὀλίγα μόνον ἔτη καὶ ἔπειτα τελειώνει. Ἡ δευτέρα εἶναι ἀθάνατος, ὑπερτεροῦσα τὴν πρώτην ὅσον ὑπερτερεῖ ἡ αἰωνιότης τὸν χρόνον — ὅσον ὑπερτερεῖ ἡ οὐρανία μακαριότης τὰς ἡδονὰς τοῦ κόσμου.

Πολλάκις εὑρίσκεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προτιμήσῃ, ἀντὶ τοῦ κατωτέρου, τοῦ προσκαίρου καλοῦ, τὸ ὑψηλότερον — νὰ θυσιάσῃ τὴν ζωὴν τοῦ σώματος, ἵνα κερδήσῃ τὴν ζωὴν τῆς ψυχῆς. Ὁ τοιοῦτος ἀκολουθεῖ τὸ παράδειγμα τοῦ Μωϋσέως, ὅστις ἐπροτίμησε νὰ συγκακουχῆται μετὰ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, παρὰ νὰ ἔχῃ πρόσκαιρον ἀπόλαυσιν ἁμαρτίας. Τοιαύτην ἐκλογὴν ἦσαν πολλάκις ἠναγκασμένοι νὰ κάμουν οἱ πρῶτοι Χριστιανοί. Οἱ δὲ λόγοι τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἦσαν πολὺ κατάλληλοι δι᾿ ἐκείνους, οἵτινες ἐνεδέχετο ἐντὸς ὀλίγου νὰ κληθοῦν νὰ θυσιάσουν τὴν ζωήν των χάριν τοῦ Χριστοῦ.

Ναί, ἀδελφοί, εἰς τοὺς πρώτους Χριστιανοὺς συχνάκις δὲν ἀπέμενεν ἄλλη διέξοδος, εἰμὴ ἢ νὰ ἀρνηθοῦν τὸν Χριστόν, νὰ ἀποστατήσουν ἀπὸ τὴν πίστιν καὶ οὕτω νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ζωήν των, ἢ νὰ μείνουν ἀκλόνητοι εἰς τὴν πίστιν, νὰ ὁμολογήσουν τὸν Χριστὸν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων καὶ ν᾿ ἀποθάνουν. Ζωὴ καὶ θάνατος παρουσιάζοντο καθημερινῶς ἐνώπιόν των καὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἐκλέξουν τὸ ἓν ἢ τὸ ἄλλο.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὴν σήμερον δὲν καλούμεθα πλέον νὰ θυσιάσωμεν τὴν σωματικήν μας ζωὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ, ὅπως οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι Χριστιανοὶ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἔκτοτε κατὰ διαφόρους αἰῶνας καὶ εἰς διάφορα μέρη τῆς γῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ἔχομεν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἤμεθα ***μάρτυρες ἐν πνεύματι,*** καὶ ἡμεῖς πρέπει καθ᾿ ἑκάστην νὰ ἀφιερόνωμεν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Τὸ λεχθὲν ὑπ᾿ Αὐτοῦ: «Ἐάν τις θέλῃ ὀπίσω μου ἐλθεῖν (δηλ. ἐπιθυμῇ νὰ ἦναι μαθητής μου) ***ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ*** καθ᾿ ἡμέραν καὶ ἀκολουθείτω μοι», εἶναι καὶ σήμερον, ὅπως ἦτο καὶ τότε, τὸ ***δοκιμαστήριον*** παντὸς ἀληθοῦς Χριστιανοῦ.

1) Πράγματι ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ***ἀπάρνησις*** τῆς ἰδιοτελείας καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ, ἀπαιτῶν τελείαν καὶ ἀδιάκοπον ***αὐτοθυσίαν.*** Ἡ ἀγάπη, ἡ μεγάλη ἐντολὴ τοῦ Νόμου, εἶναι τὸ ***πνεῦμα*** καὶ ἡ ***ὑπόστασις*** — ἡ ***οὐσία***—τοῦ Εὐαγγελίου, ἡ καθ᾿ ἑαυτὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκεχυμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. Τὸ

συναίσθημα τοῦτο πρέπει νὰ μᾶς ὁδηγῇ, ναί, νὰ μᾶς συσφίγγῃ, ὥστε νὰ ἐκζητῶμεν ὄχι τὴν ἰδικήν μας εὐδαιμονίαν, τὸ ἰδικόν μας συμφέρον, ἀλλὰ τὸ καλὸν τῶν ἄλλων.

Ἡ ἰδιοτέλεια, ὁ ἐγωϊσμὸς εἶναι ἡ οὐσία πάσης ἁμαρτίας. Εἶναι ἡ ἀρχὴ ἐκείνη, ἥτις ὑπεισέρχεται εἰς τὰς πράξεις καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰ μεταποιεῖ εἰς ἁμαρτίαν. Εἶναι ἡ ρίζα πάσης ἁμαρτίας, διότι οὐδεὶς πράττει τὴν ἁμαρτίαν εἰμὴ διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν ἑαυτόν του — νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς κακὰς καὶ ἀνόμους ὀρέξεις του ἢ νὰ ἀποφύγῃ ἐνόχλησίν τινα. Ὅ,τιδήποτε ἐγωϊστικὸν καὶ ἂν θέσωμεν ὡς σκοπὸν τῆς ζωῆς μας, κηλιδόνομεν καὶ διαφθείρομεν ὁλόκληρον τὸν βίον μας καὶ γινόμεθα πρόξενοι κακοδαιμονίας εἰς ἑαυτούς. Ὁ ἐγωϊσμὸς εἶναι ***εἰδωλολατρεία,*** διότι στήνει τὸ Ἐγὼ εἰς τὴν θέσιν τοῦ Θεοῦ. Εἶναι λατρεία καὶ προσκύνησις τοῦ Ἐγώ. Εἶναι λοιπὸν εἰς πλήρη ***ἀντίθεσιν*** πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ πρέπει νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπ᾿ αὐτοῦ ὅσον τάχιον—νὰ ἀποκηρύξωμεν τὸν ἑαυτόν μας καὶ νὰ ἀσκώμεθα εἰς τὴν αὐταπάρνησιν καὶ τὴν αὐτοθυσίαν—ἄλλως δὲν δυνάμεθα νὰ ἤμεθα μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ. Πρέπει νὰ θυσιάσωμεν τὴν ζωήν μας τὴν ζῳώδη καὶ ἐγωϊστικήν, διὰ νὰ εὕρωμεν καὶ περισώσωμεν τὴν πνευματικὴν καὶ αἰωνίαν. Πρέπει νὰ προσέχωμεν νὰ μὴ ἀγαπῶμεν ἑαυτοὺς περισσότερον τοῦ Θεοῦ.

2) ***Ἡ αὐτοθυσία*** ἀπεναντίας εἶναι πηγὴ εὐδαιμονίας, εἶναι ἀληθὴς τρόπος τοῦ σώζειν ἑαυτόν. Ὁ ἐγωϊστὴς δὲν εἶναι, οὐδὲ δύναται νὰ ἦναι, εὐτυχής. Ὄχι μόνον μὲ τοὺς ἄλλους δὲν εἶναι εὐχαριστημένος, ἀλλ᾿ οὔτε καὶ μὲ τὸν ἑαυτόν του, διότι ποτὲ δὲν κατορθώνει νὰ ἐπιτύχῃ πλήρως καὶ ἐξ ὁλοκλήρου τὰ ὅσα ἐπιζητεῖ. Ἐπιδιώκει τὸν ἔπαινον τῶν ἄλλων καὶ λυπεῖται ὅταν δὲν τὸν ἀπολαμβάνῃ, φθονεῖ δὲ τὰς ἐπιτυχίας τῶν ἄλλων.

Ἐπιζητῶν δὲ ἀποκλειστικῶς τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ εὐτυχίαν, ἀκολουθεῖ τὴν ἀσφαλεστάτην ὁδὸν τοῦ ν᾿ ἀπολέσῃ αὐτήν. Ἡ ζωή του εἶναι μία μεγάλη ἀποτυχία καὶ θὰ καταλήξῃ εἰς θλῖψιν καὶ ἀπογοήτευσιν. Ἐνῷ ἡ ***αὐταπάρνησις,*** ἥτις δὲν ζητεῖ τὴν ἰδίαν της εὐτυχίαν, πράγματι κερδίζει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιδιώκει—ἀπολαμβάνει τὴν εὐτυχίαν τῆς καθαρᾶς καὶ ἁγνῆς ἀγαθοεργίας, εὑρίσκει τὴν ἰδίαν της εὐδαιμονίαν εἰς τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων. Τὸ καλόν, τὸ ὁποῖον γίνεται εἰς τοὺς ἄλλους διὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ τοιούτου ἀνθρώπου, ἀντανακλᾷ καὶ ἐπ᾿ αὐτὸν τὸν ἴδιον· ἡ εὐτυχία τῶν ἄλλων καθίσταται ἰδική του διὰ τῆς συμπαθείας. Χαίρει μετὰ τῶν χαιρόντων καὶ κλαίει μετὰ τῶν κλαιόντων.

Ἐκτὸς τούτου, ὁ ζῶν βίον αὐταπαρνήσεως κερδίζει καὶ τὴν ἀγάπην τῶν ἄλλων, οἵτινες θεωροῦν αὐτὸν ὡς φίλον καὶ εὐεργέτην των. Ἡ πρὸς αὐτοὺς ἀγάπη του δημιουργεῖ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην των· καὶ οὕτως ἀντὶ τοῦ καλοῦ, τὸ ὁποῖον κάμνει εἰς τοὺς ἄλλους, λαμβάνει εἰς ἀντάλλαγμα «μέτρον καλόν, πεπιεσμένον καὶ ὑπερεκχυνόμενον» (Λουκ. στ΄. 38). Καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην οἱ λόγοι τοῦ ἐδαφίου μας πληροῦνται κατὰ γράμμα· ὁ θέλων νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ θέλει ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ θυσιάζων τὴν ζωὴν αὐτοῦ χάριν τῶν ἄλλων θέλει εὑρεῖ αὐτήν.

3) Ἡ αὐτοθυσία εἶναι πηγὴ οὐ μόνον εὐτυχίας, ἀλλὰ καὶ ***ἀληθοῦς ἐλευ-***

θερίας. Ἡ αὐτοθυσιαζομένη ψυχὴ ἀναβαίνει καὶ φθάνει εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτῆς περιωπήν. Ὅταν δυνηθῶμεν νὰ περιπατῶμεν ἐν ἐλευθερίᾳ —ὅταν ὁ νοῦς φθάνῃ εἰς τὴν πλήρη αὐτοῦ ἀνάπτυξιν — τότε δὲν εἴμεθα πλέον δοῦλοι, ἀλλ' ἐλεύθεροι.

Πόσον ἐσφαλμένας ἰδέας ἔχει ὁ πολὺς κόσμος περὶ ἐλευθερίας! Νομίζει ὅτι τότε ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐλεύθερος, ὅταν ἀκολουθῇ τὰς ἰδίας του ὀρέξεις ἀκωλύτως καὶ πράττῃ ὅ,τι τῷ ἀρέσκει ἄνευ χαλινοῦ. Ὅταν προάγῃ τὰ ἴδιά του συμφέροντα ὅπως θέλει— ἐν ἑνὶ λόγῳ, ὅταν ζῇ δι' ἑαυτόν.

Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν εἶναι ἐλευθερία, ἀλλὰ **ποταπὴ δουλεία.** Οὐδεὶς εἶναι ἀληθῶς ἐλεύθερος, εἰμὴ ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἡ **ἀλήθεια** ἤθελεν ἐλευθερώσει· πάντες οἱ ἄλλοι εἶναι δοῦλοι, διότι εἰς ὅντινα ὑπακούει τις, τούτου καὶ δοῦλος εἶναι (Ἰωάν. η΄. 32—36). Ἐλευθερία δὲν εἶναι ἡ **ἀκολασία,** ἡ **ἀνομία.** Δὲν συνίσταται εἰς τὸ σώζειν τὴν ζωήν, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ θυσιάζειν αὐτὴν χάριν τῶν ἄλλων.

Ὅταν δὲν ἐπιζητῶμεν τὸ ἰδικόν μας συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν ἄλλων· ὅταν δὲν ἀφιερώνωμεν τὴν ζωήν μας πρὸς προαγωγὴν τῆς ἰδικῆς μας εὐτυχίας, ἀλλ' ἀπεναντίας ἀπαρνώμεθα ἑαυτοὺς καὶ ζῶμεν διὰ τοὺς ἄλλους, τότε περιπατοῦμεν ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ—τότε εἴμεθα **ἀληθῶς ἐλεύθεροι.** Ἡ ἐλευθερία δὲν συνίσταται εἰς τὸ πράττειν τὸ κακόν, ἀλλ' εἰς τὸ πράττειν τὸ ἀγαθόν. Ὅταν ἡ ἀγάπη πληρώσῃ τὴν ψυχήν, ὥστε αὕτη νὰ φυλάττῃ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ **ἐξ ἐλευθέρας προτιμήσεως** καὶ **κλίσεως**—ὅταν αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ δὲν ἦναι τόσον ἐντολαί, ὅσον **πόθοι** τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοὸς—ὅταν ἡ ἀγάπη μετασχηματίσῃ τὸν ἠθικὸν νόμον, κατὰ τὸν ἀπόστολον Ἰάκωβον, εἰς **νόμον ἐλευθερίας,** τότε ὁ ἄνθρωπος θὰ ἦναι ἀληθῶς ἐλεύθερος.

Ἀπεναντίας ὁ ἐγωϊστὴς εἶναι **δοῦλος.** «Ὁ πράττων τὴν ἁμαρτίαν», εἶπεν ὁ Κύριος ἡμῶν, «δοῦλος εἶναι τῆς ἁμαρτίας». Καὶ αὕτη εἶναι ἡ πεῖρα πάντων τῶν ἁμαρτωλῶν. Ὁ δοῦλος (τὸ ἀνδράποδον), ὅστις εἶναι ἐντελῶς καὶ ἀπολύτως εἰς τὴν διάθεσιν καὶ τὸ ἔλεος τοῦ κυρίου του—ὅστις δύναται νὰ ἀγορασθῇ καὶ νὰ πωληθῇ ὡς ὑποζύγιον ἢ οἱανδήποτε ἄλλο πρᾶγμα—ὁ ἁλυσσόδετος αἰχμάλωτος ὅστις εἶναι κεκλεισμένος εἰς σκοτεινὴν φυλακὴν—δὲν εἶναι τόσον ἐστερημένος τῆς ἐλευθερίας του, ὅσον ὁ ζῶν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ, ὁ ζῶν δι' ἑαυτὸν καὶ δουλεύων εἰς τὸ ἐγώ του καὶ τὰς ὀρέξεις του.

4) Τελευταῖον, ἡ αὐτοθεσία εἶναι **πηγὴ ἁγιασμοῦ.** Ἐὰν ὁ ἐγωϊσμὸς ἦναι ἡ ὑπόστασις καὶ οὐσία τῆς ἁμαρτίας, ἡ αὐτοθυσία, ἥτις εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ ἐγωϊσμοῦ, εἶναι ἡ οὐσία τοῦ ἁγιασμοῦ. Ἁγιασμὸς εἶναι **ἔλλειψις ἐγωϊσμοῦ.** Ὁ χρήσιμος ἄνθρωπος, ὅστις ζῇ διὰ τὸ καλὸν οὐχὶ ἑαυτοῦ ἀλλὰ τῶν ἄλλων — ὅστις καθιερώνει τὴν ζωήν του εἰς τὸν Χριστὸν—ὅστις δὲν ἔχει ἴδια συμφέροντα νὰ προαγάγῃ—ὅστις εὑρίσκει τὴν ἰδίαν του εὐτυχίαν εἰς τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων—ὅστις ἐμπνέεται καὶ ὁδηγεῖται ὑπὸ ἐνθέρμου πόθου διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἄλλων —αὐτὸς εἶναι ὁ **ἀληθὴς Χριστιανός.**

Ἑπομένως ὁ θέλων νὰ ἦναι ἐλεύθερος καὶ ἅγιος καὶ εὐτυχὴς ἂς μὴ ζητῇ νὰ περισώσῃ τὴν ζωή του ἀλλὰ μᾶλλον ἂς τὴν θυσιάσῃ, ἐὰν θέλῃ νὰ τὴν εὕρῃ ὑπὸ ἄλλην ὑψηλοτέραν, εὐγενεστέραν καὶ διαρκεστέραν μορφήν. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀπαράβατος νόμος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου καθ' ὅλον τὸ σύμπαν.

Τοιαύτη ἡ ἔννοια τοῦ προκειμένου ἐδαφίου. Οὕτως ἔζησε καὶ οὕτως ἀπέθανεν ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπὲρ τῶν ἁμαρτωλῶν, ἀφήσας ὕψιστον παράδειγμα αὐτοθυσίας πρὸς μίμησιν ἡμῶν. Ἄς περιπατῶμεν λοιπὸν ἐπὶ τὰ ἴχνη Αὐτοῦ, ἄς ἐμπνεώμεθα ὑπὸ τοῦ πνεύματος Αὐτοῦ καὶ ἄς μετασχηματιζώμεθα εἰς τὸ κατ᾽ εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Αὐτοῦ. Ὅσον δὲ περισσότερον ὁμοιάζομεν πρὸς τὸν Χριστόν, τόσον ἡ εἰκὼν Αὐτοῦ θὰ ἀποτυποῦται εἰς τὸν χαρακτῆρά μας — τόσον ἁγιώτεροι θὰ γινώμεθα καὶ τόσον καταλληλότεροι θὰ ἤμεθα διὰ τὴν ὑπηρεσίαν Αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ διὰ τὴν ἔνδοξον παρουσίαν Αὐτοῦ ἐν οὐρανῷ.

Ὁ Χριστὸς διὰ τῆς ζωῆς καὶ μάλιστα διὰ τοῦ θανάτου Αὐτοῦ μᾶς ἔδωκεν ὑπέρτατον **παράδειγμα αὐτοθυσίας.** Αὐτὸς ἀπώλεσε τὴν ἀνθρωπίνην Του ζωὴν διὰ νὰ κερδήσῃ δι᾽ ἡμᾶς τὴν αἰώνιον ζωήν. Διὰ νὰ σώσῃ ἄλλους, δὲν ἠθέλησε νὰ σώσῃ ἑαυτόν. Ἀπολέσας δὲ τὴν ζωήν Του, εὗρεν αὐτὴν εἰς τὴν αἰώνιον μακαριότητα τῶν ἀναριθμήτων ψυχῶν, τὰς ὁποίας ἐλύτρωσε διὰ τοῦ ἰδίου Αὐτοῦ αἵματος. Ὁποῖον παράδειγμα, ὁποία ἀμοιβή, ὁποία μακαριότης τίθεται ἐνώπιον ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν! Δὲν θέλετε, ἀδελφοί μου, νὰ μιμηθῆτε τὸ παράδειγμα τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κερδήσητε τὸ βραβεῖον τοῦτο;

Ὁ Κύριος ἡμῶν λέγεται ἐν τῇ Γραφῇ ὅτι «κατεφρόνησε τὴν αἰσχύνην καὶ ὑπέμεινε τὸν σταυρὸν ὑπὲρ τῆς προκειμένης εἰς Αὐτὸν χαρᾶς» (Ἑβρ. ιβ΄. 2) — τῆς χαρᾶς νὰ ἴδῃ μυριάδας καὶ ἑκατομμύρια ἀθανάτων ψυχῶν σωζομένων ἀπὸ τοῦ αἰωνίου θανάτου. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ὑπερύψωσεν Αὐτὸν ὑπεράνω πάντων καὶ ἔδωκεν εἰς Αὐτὸν πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Δὲν θέλετε καὶ σεῖς νὰ μιμηθῆτε τὸ ἅγιον Αὐτοῦ παράδειγμα καὶ νὰ συμβασιλεύσητε μετ᾽ Αὐτοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ Του; Διότι τοιαύτη εἶναι ἡ ἀμοιβή, τὴν ὁποίαν προσφέρει εἰς τοὺς θυσιάζοντας τὴν ζωήν των ὑπὲρ Αὐτοῦ. «Εἰς τὸν νικῶντα θέλω δώσει νὰ καθήσῃ μετ᾽ ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου, ὡς ἐγὼ ἐνίκησα καὶ ἐκάθησα μετὰ τοῦ Πατρός μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ».

(Ἐκ τῶν ὁμιλιῶν τοῦ Μιχαὴλ Καλοποθάκη).

— Ἡ θεότης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δὲν ἀποδεικνύεται μαθηματικῶς. Ἐπιβάλλεται εἰς τὸ λογικὸν καὶ εἰς τὴν συνείδησιν.

— Εἰς τὰ πνευματικὰ ζητήματα ὁδηγός μας ἄς ἦναι ὅ,τι διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰς Ἁγίας Γραφάς.

— Χριστιανός, τοῦ ὁποίου τὸ βλέμμα δὲν εἶναι ἐστραμμένον πρὸς τὸν Σταυρόν, δὲν εἶναι Χριστιανός.

— Προσευχὴ καὶ ζωὴ — τὰ δύο ταῦτα ἐναλλάσσονται ἀναγκαστικῶς. Προσευχόμεθα ὅπως ἀξιωθῶμεν νὰ ζήσωμεν χριστιανοπρεπῶς. Ζῶντες δὲ χριστιανοπρεπῶς εἴμεθα εἰς θέσιν καὶ νὰ προσευχώμεθα.

— Ἡ προσευχὴ καὶ ἡ μελέτη τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἀποτελοῦν τὴν ὑγιεινὴν τῆς ψυχῆς.

ΧΛΙΑΡΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

«Οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ οὔτε ζεστός. Οὕτω διότι χλιαρὸς εἶ... μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου».
(Ἀποκάλ. γ΄. 15).

Ἡ φοβερὰ αὕτη ἀπειλὴ ἀπηυθύνθη ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πρὸς τὸν «ἄγγελον», (ἤτοι, τὸν ποιμένα ἢ ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον) τῆς ἐκκλησίας τῶν Λαοδικέων. Καὶ ὁ ποιμὴν καὶ οἱ ποιμαινόμενοι Χριστιανοὶ τῆς Λαοδικείας ἐφαντάζοντο ὅτι διετέλουν εἰς καλλίστην πνευματικὴν κατάστασιν, ὅτι αἱ σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὸν Θεὸν ἦσαν ἄρισται καὶ ὅτι ἡ σωτηρία των ἦτο ἐξησφαλισμένη. Καὶ ὅμως ἠπατῶντο οἰκτρῶς. Διότι ἐνόμιζον ὅτι εἶχον πίστιν. Καὶ εἶχον πράγματι μίαν πίστιν ἱστορικὴν καὶ θεωρητικήν, ἥτις συνίστατο εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως καὶ περιωρίζετο μόνον εἰς τὴν διάνοιαν, ἀλλ' οὐδόλως ἔθιγε τὴν καρδίαν αὐτῶν. Καὶ ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς, ὁ καρδιογνώστης Θεός, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἐλέγχει αὐτοὺς οὐχὶ ὡς ***ψυχροὺς*** (διότι δὲν ἦσαν ἄπιστοι), ἀλλ' ὡς ***χλιαρούς,*** διότι δὲν ἦσαν ζεστοί, δὲν εἶχον δηλ. τὴν θερμήν, τὴν σώζουσαν, τὴν ἀληθῆ πίστιν, τὴν διὰ τῆς πραγματικῆς ἀγάπης ἐνεργουμένην. Ἡ ἐκκλησία τῶν Λαοδικέων δὲν ἦτο κακόδοξος, δὲν ἐπλανᾶτο ὡς πρὸς τὰ δόγματα καὶ δὲν ἐλέγχεται ὡς τοιαύτη. Τὸ Σύμβολον αὐτῆς δὲν ἦτο αἱρετικόν· τὸ δόγμα αὐτῆς ἦτο κατὰ πάντα ὀρθόδοξον καὶ εὐαγγελικόν. Ἀλλ' ***ἡ ζωή της δὲν ἦτο κατὰ Χριστόν,*** πνευματική. Οἱ Λαοδικεῖς οὗτοι Χριστιανοὶ βεβαίως θὰ εἶχον τὰς τακτικὰς συνάξεις των πρὸς Θείαν λατρείαν, προσευχὴν καὶ διδασκαλίαν, θὰ ἔψαλλον ὕμνους, θὰ μετελάμβανον τοῦ Δείπνου τοῦ Κυρίου, κτλ. Δὲν εἶχον ὅμως βίον κατὰ Χριστὸν καὶ καρποὺς σωζούσης πίστεως. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐπλανῶντο εἰς τὸ δόγμα, ἂν καὶ στερούμενοι πνευματικῆς ζωῆς, ἐξηπάτων ἑαυτοὺς καὶ ἐκαυχῶντο λέγοντες: ***«Πλούσιός εἰμι καὶ πεπλούτηκα καὶ οὐδενὸς χρείαν ἔχω».*** Ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου αἱ καρδίαι πᾶσαι εἶναι ἀνοικταί, ἐλέγχει τὴν μωρίαν των, λέγον: «Οὐκ οἶδας (σὺ ὁ καυχώμενος ὅτι εἶσαι πλούσιος) ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος καὶ ἐλεεινὸς καὶ πτωχὸς καὶ γυμνὸς» (Ἀποκ. γ.΄ 15).

Ἀγαπητὲ ἀναγνῶστα! Οἱοσδήποτε καὶ ἂν ἦσαι, κληρικὸς ἢ λαϊκός, καὶ οἱανδήποτε θέσιν καὶ ἂν κατέχῃς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ, δὸς παρακαλῶ προσοχὴν πολλὴν εἰς τὰ ἑξῆς:

Ὡς εὐκόλως δύνασαι νὰ ἐννοήσῃς, ἡ ἐκκλησία ἐκείνη τῶν πάλαι Λαοδικέων ἀπεικονίζει ἀκριβῶς τὴν πνευματικὴν κατάστασιν πολλῶν ἐξ ἡμῶν, κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν, οἵτινες ἔχομεν τὸ προνόμιον νὰ λεγώμεθα Χριστιανοὶ καὶ νὰ ἀνήκωμεν εἰς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, χωρὶς νὰ ἔχωμεν ζωὴν πνευματικήν. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, γνωρίζον τὰς καρδίας ἡμῶν, ἀπευθύνει καὶ πρὸς ἡμᾶς τὸν αὐτὸν ἔλεγχον καὶ τὴν αὐτὴν ἀπειλήν: «Γνωρίζω σου τὰ ἔργα, ὦ ποιμήν, ὦ πρεσβύτερε, ὦ ἱερεῦ, ὦ ἀρχιερεῦ· δὲν εἶσαι ψυχρὸς ἢ ἄπιστος, εἶναι ἀληθές· ἀλλ' εἶναι ἐξ ἴσου ἀληθὲς ὅτι δὲν εἶσαι ζεστός, δὲν ἔχεις ζῶσαν πίστιν. Ζῇς ζωὴν κατὰ Χριστόν; Ὁ βίος σου ἀντανακλᾷ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Χρι-

στοῦ; Προσέχεις σεαυτῷ καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ σου; (Πράξ. κ'. 28). Ἔχεις ἀγάπην διὰ τὰς ψυχὰς τοῦ ποιμνίου σου, «ὑπὲρ οὗ ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν»; Εἶσαι πρᾷος, ταπεινόφρων, ἀφιλοκερδής, ἀνιδιοτελής, εὐθύς; θυσιάζεις τὸ ἐγώ σου ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς βασιλείας Αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς; Ὅταν διδάσκῃς (καὶ οὐδένα λόγον ὑπάρξεως ἔχεις ὡς ποιμὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, ἂν δὲν διδάσκῃς), τὰ ἔργα σου συμφωνοῦν μὲ τοὺς λόγους σου; Ἐὰν ὄχι, ματαία ἡ διδασκαλία σου. Κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, «τὸ ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῇς, ἀλλ' εἶσαι νεκρὸς» (Ἀποκ. γ.' 1). Καὶ οὐδεμίαν θέσιν ἔχεις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Καὶ πρὸς σὲ ἐπίσης, ἀδελφὲ λαϊκέ, ἀπευθύνεται ὁ ἀνωτέρω Θεῖος ἔλεγχος. Καὶ σύ, ἐὰν δὲν ἦσαι ζεστός, ἀλλὰ χλιαρὸς Χριστιανός, χωρὶς ζῶσαν πίστιν, τί ὠφελεῖσαι ἐὰν ἐβαπτίσθης, ἂν ἐκτελῇς τοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους τῆς θρησκείας, ἂν ἀκούῃς κηρύγματα εὐαγγελικά, ἂν μεταλαμβάνῃς, κλπ., ἐφ' ὅσον ἡ ζωή σου δὲν ἔχει τίποτε νὰ δείξῃ ἐκ τῶν καρπῶν τοῦ Πνεύματος; Νομίζεις ὅτι σὲ ἀναγνωρίζει ὁ Χριστὸς ὡς ὀπαδόν Του; «Γνωρίζει Κύριος τοὺς ὄντας Αὐτοῦ» (Α.' Τιμ. β.' 19) καὶ πᾶν δένδρον ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ γινώσκεται. Ἐφ' ὅσον δὲ ὁ καθημερινός σου βίος εἶναι ἄκαρπος πνευματικῶς, τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις ὅτι εἶσαι εἰς τὴν κατάστασιν ἐκείνην τῆς ***χλιαρότητος,*** ἥτις θὰ ἐξαναγκάσῃ τὸν Χριστὸν νὰ σὲ ἐξεμέσῃ ἐκ τοῦ στόματός Του. Τί ὑπάρχει ἀηδέστερον τοῦ χλιαροῦ ὕδατος; Τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ ζεστὸν ὕδωρ ἑκάτερον ζωογονεῖ καὶ εὐχαριστεῖ τὸν πίνοντα. Τὸ χλιαρὸν φέρει μόνον ἀηδίαν καὶ ἔμετον. Ἀκόμη καὶ εἰς τὸν κοσμικὸν βίον, πάντες οἰκτείρουν καὶ περιφρονοῦν τὸν ἄνθρωπον τὸν ἔχοντα χλιαρὸν καὶ ἄτονον χαρακτῆρα. Εἰς τὰ πνευματικὰ ἡ χλιαρότης εἶναι ἀκόμη πλέον ἀξιοκατάκριτος, διότι διακυβεύονται τὰ ὕψιστα συμφέροντα τῆς ψυχῆς. «Εἴθε νὰ ἦσο ψυχρὸς ἢ ζεστός», λέγει ὁ Χριστὸς διὰ τοῦ Ἰωάννου· «ἐπειδὴ ὅμως εἶσαι χλιαρός, μέλλω νὰ σὲ ἐξεμέσω». Τὸν χλιαρὸν Χριστιανὸν θέλει ἀποβάλει ὁ Χριστός, ὅταν τὸν καλέσῃ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· θὰ τὸν ἀποκηρύξῃ καὶ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ, δηλῶν ὅτι οὐδέποτε τὸν ἐγνώρισε (Ματθ. ζ'. 22).

Ἂς προσέξωμεν, ἀδελφοί, πολὺ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, πάντες ἡμεῖς οἱ φέροντες τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, μεγάλοι καὶ μικροί, ἐπιφανεῖς καὶ ἀφανεῖς. Ἂς ἐξετάσωμεν ἑαυτοὺς μήπως ἤμεθα καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν κατάστασιν τῶν πάλαι Λαοδικέων. Ἐὰν ἡ ἀρχική μας πίστις καὶ ἀγάπη καὶ πνευματικὴ ζέσις βαθμηδὸν ἐψυχράνθη ὄχι μέχρις ἀποψύξεως, ἀλλὰ μέχρι χλιαρότητος μόνον, ἐὰν ἐψυχράνθη ὁ ζῆλός μας διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη μας πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἂν ἐξέλιπεν ἐκ τῆς καρδίας μας καὶ τῆς καθημερινῆς ζωῆς μας τὸ πνεῦμα τῆς αὐταπαρνήσεως, τῆς αὐτοθυσίας, τῆς ὑπηρεσίας ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ πλησίον μας, εὑρισκόμεθα εἰς ἐπικίνδυνον κατάστασιν—κινδυνεύομεν νὰ ἀπολέσωμεν τὸν σύνδεσμον ἡμῶν μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ ν' ἀποβληθῶμεν τῆς ἀοράτου Αὐτοῦ Ἐκκλησίας. Καὶ ἂς σπεύσωμεν νὰ ζητήσωμεν παρὰ τοῦ Θεοῦ, «τοῦ διδόντος πλουσίως καὶ μὴ ὀνειδίζοντος», νὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν προτέραν ζέουσαν πίστιν καὶ ἀγάπην καὶ πνευματικὴν ζωήν.

Ὁ Χριστὸς κλείει τὴν παραίνεσιν πρὸς τοὺς Λαοδικεῖς λέγων: «Γενοῦ λοιπὸν ζηλωτὴς καὶ μετανόησον. Ἰδού, ἵσταμαι εἰς τὴν θύραν καὶ κρούω· ἐάν τις

ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, θέλω εἰσέλθει πρὸς αὐτόν». Ἂς ἀνοίξωμεν, λοιπόν, τὰς καρδίας μας πρὸς Αὐτόν, ἂς εἰσέλθῃ καὶ ἂς κυριαρχήσῃ ἐπὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν· καὶ τότε πᾶσα χλιαρότης θὰ ἐκλείψῃ. Τότε δὲ θὰ ἔχωμεν τὸ δικαίωμα νὰ λεγώμεθα Χριστιανοί. ***Α. Χ. Ν.***

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Ἡ ἐπιστημονικὴ μέθοδος τῆς ἐρεύνης, στηριζομένη ἐπὶ τῶν γεγονότων καὶ ἀναγνωρίζουσα νόμους, δὲν εἶναι σήμερον ἀποκλειστικὸν κτῆμα τῆς ἐπιστήμης. Ἡ θεολογία τῶν πρώτων Χριστιανικῶν αἰώνων ἐβασίζετο ἐπὶ τῶν γεγονότων καὶ σήμερον πάλιν τείνει εἰς τὸ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν μέθοδον ἐκείνην.

Ἡ ἐπιστήμη ἀναγνωρίζει μόνον τὴν ἀξίαν τῶν γεγονότων καὶ τὴν ἀξίαν τῶν νόμων καί, ἀπ᾽ ἀρχῆς μέχρι τέλους, ἐπ᾽ αὐτῶν βασίζει τὰς ἐρεύνας της καὶ τὰ πορίσματά της. Ἀλλ᾽ ὁ Χριστιανισμός, ὑπὲρ πᾶσαν ἐπιστήμην, εἶναι κάτοχος γεγονότων—πραγματικοτήτων—ἀληθειῶν ἀποδεδειγμένων. Ἐφ᾽ ὅσον δὲ ἡ Ἐκκλησία τῶν πρώτων αἰώνων ἐκήρυττε τὰ μεγάλα γεγονότα τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία κατέκτα ἔδαφος καὶ ἐρριζοῦτο στερεῶς μὲ καταπληκτικὴν ταχύτητα μεταξὺ τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ κόσμου. Μὲ τὴν παρέλευσιν ὅμως τοῦ χρόνου, ὅτε ἐκόπασαν οἱ διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν, τὸ κήρυγμα ἐστράφη ὀλιγώτερον πρὸς τὰ γεγονότα καὶ μᾶλλον πρὸς τὰς ***ἀποδείξεις*** τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἦτο ἡ ἐποχὴ τῶν συζητήσεων καὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων. Ἡ θεολογία ἤρχισε νὰ προσλαμβάνῃ κῦρος στηριζομένη ἐπὶ τῆς ***αὐθεντίας τῆς Ἐκκλησίας.*** Πάλιν δὲ μετὰ παρέλευσιν χρόνου καὶ ἐπὶ αἰῶνας ὁλοκλήρους, τὸ κῦρος τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐστηρίζετο καὶ ἐπὶ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. Οὕτω δὲ παρενεβλήθησαν κατὰ καιροὺς διάμεσοι ὅροι, ἤτοι φραγμοί, μεταξὺ τῆς ψυχῆς καὶ τῶν μεγάλων θεμελιωδῶν γεγονότων τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Καὶ αὐτὰ ὑπῆρξαν καὶ ἀποτελοῦν σήμερον τὸν λίθον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσκόπτει ὁ ἐπιστήμων παρατηρητὴς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ ἐπιστημονικὴ μέθοδος ἐρεύνης, ἐφαρμοζομένη καὶ ἐν τῇ θρησκείᾳ, ἀπεδείχθη ἡ μόνη ὀρθή, ἀψευδὴς καὶ λογικὴ — ἡ μέθοδος τῆς Μεταρρυθμίσεως τοῦ 16ου αἰῶνος—ἡ μέθοδος πάσης μεταρρυθμίσεως.

Σήμερον ὁ Χριστιανισμὸς ἐπιστρέφει πρὸς τὴν πηγὴν αὐτῆς—πρὸς τὰ γεγονότα. Ἀνατρέχοντες οἱ λόγιοι πάσης χώρας εἰς τὰς πηγάς, ἀνερευνοῦν τοὺς ἀρχαιοτέρους κώδικας, ἐξονυχίζουν τὴν ἔννοιαν τῶν χειρογράφων καὶ τὴν ἑρμηνείαν πάσης λέξεως. Οἱ δὲ ἀρχαιολόγοι ζητοῦν διὰ τῶν ἀνασκαφῶν νὰ βεβαιώσουν τὴν ἀκρίβειαν τοῦ γεγραμμένου λόγου διὰ τῆς ἀνευρέσεως τῶν πραγμάτων. Ὅλη δὲ ἡ συνεργασία τούτων ἀποβλέσει εἰς τὸ νὰ ἀποκατασταθῇ τὸ ἀξιόπιστον τῶν γεγονότων.

Μένει ὅμως ἀκαλλιέργητον ἓν τμῆμα τοῦ ἀγροῦ τῶν ἐρευνῶν τούτων — τὸ τῆς βεβαιώσεως τῶν ἀξιώσεων τοῦ Χριστιανισμοῦ διὰ τῆς ἐμφανίσεως ἀληθῶν Χριστιανῶν, πράγματι καὶ ἔργῳ. Οὔτε τῶν πηγῶν τὸ κῦρος οὔτε ἡ ἐπιβολὴ τῆς Ἐκκλησίας δύναται νὰ στηρίξῃ τὰς ἀξιώσεις ταύτας, ἐὰν αὗται δὲν ἐμφανίζωνται εἰς τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ζωὴν τῶν Χριστιανῶν.

Ἀπόδειξις ἀκαταμάχητος τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ἀληθείας τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι ***ὁ Χριστιανός,*** τὸ προϊὸν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, τῆς Χριστιανικῆς ἀσκήσεως καὶ τῆς Χριστιανικῆς πείρας. Ὅ,τι ἐν τῇ Φυσικῇ εἶναι ἡ μονάς, τὸ ἄτομον, ὅ,τι ἐν τῇ Βιολογίᾳ εἶναι τὸ κύτταρον, τοῦτο ἐν τῇ Θεολογίᾳ εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὅστις διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μεταβάλλεται εἰς πνευματικόν. Εἶναι ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος, ὁ ἀνταποκρινόμενος καὶ πρὸς τὰς ποικίλας αὐτοῦ σχέσεις μὲ τοὺς ὁμοίους του ἐν τῷ κόσμῳ. Μὲ αὐτὰ ἔχει νὰ ἀσχοληθῇ ἡ νεωτέρα Ἐπιστημονικὴ Θεολογία, διότι ταῦτα βεβαιοῦν τὴν δύναμιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τοὺς ἔξω, καὶ εἰς αὐτὰ εὑρίσκεται ἡ λύσις ὅλων τῶν προβλημάτων τῆς νεωτέρας ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος.

(Ἐκ τῶν τοῦ Ἐρρίκου Δρώμμονδ)

Ο ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ΄.

Ὁ Παῦλος ἐν Ἱερουσαλήμ.

[συνέχεια]

Μετὰ ὡριμωτέραν σκέψιν ὁ Ρωμαῖος χιλίαρχος ἠννόησεν ὅτι, πρὸ τῆς λήψεως οἱασδήποτε ἀποφάσεως, ἔπρεπε νὰ ἐξακριβωθῇ ποῖον τὸ ἔγκλημα τοῦ Παύλου. Διὰ τοῦτο τὴν ἐπαύριον ἔλυσε τὸν Παῦλον ἀπὸ τῶν δεσμῶν, συνεκάλεσε τὸ Συνέδριον τῶν Ἰουδαίων μετὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ καταβιβάσας τὸν Παῦλον ἔστησεν αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ Συνεδρίου (1).

Καὶ ὁ μέγας Ἀπόστολος, «ἀτενίσας τῷ συνεδρίῳ», ἤρχισε τὴν ἀπολογίαν αὐτοῦ. «Ἄνδρες ἀδελφοί», εἶπεν, «ἐγὼ μετὰ πάσης συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπολιτεύθην ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης». Ἡ προσαγόρευσις «ἀδελφοὶ» (ἥτις ἐσήμαινεν ὅτι ὁ Παῦλος ἐθεώρει ἑαυτὸν ἴσον, συνάδελφον τῶν μελῶν τοῦ Συνεδρίου, ὡς διατελέσας καὶ αὐτὸς ἄλλοτε μέλος αὐτοῦ) καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου διακήρυξις τῆς ἀθῳότητος καὶ θεοσεβείας του μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, τόσον παρώργισαν τὸν ἀρχιερέα Ἀνανίαν, ὥστε εὐθὺς διέταξε τοὺς ἱσταμένους πλησίον τοῦ Παύλου νὰ τὸν κτυπήσωσιν ἐπὶ τοῦ στόματος. Ἡ κτηνώδης αὕτη

(1) Ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, ἡ αἴθουσα τῶν συνεδριάσεων τοῦ Συνεδρίου ἦτο τὸ Γαζίθ, κείμενον ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ ἐπὶ τοῦ φραγμοῦ μεταξὺ τῆς Αὐλῆς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τῆς Αὐλῆς τῶν Ἱερέων. Ἐκεῖ φυσικῶς δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσχωρήσῃ ἡ Ρωμαϊκὴ φρουρά. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Λυσίας, γνωρίζων τὴν λύσσαν τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Παύλου, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς αὐτοὺς ἕνα Ρωμαῖον πολίτην ἀφρούρητον. Διὰ τοῦτο εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ ὡς ἄνω συνεδρίασις συνεκροτήθη εἰς μέρος τι ἐντὸς τῆς Αὐλῆς τῶν Ἐθνῶν καὶ ὅτι τὸν Παῦλον, παρασταθέντα ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου, συνώδευον Ρωμαῖοι στρατιῶται καί, ὡς φαίνεται, αὐτὸς ὁ χιλίαρχος αὐτοπροσώπως.

ὕβρις ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Ἀποστόλου, ὅστις ἀνέκραξεν: «Ὁ Θεὸς μέλλει νὰ σὲ κτυπήσῃ, τοῖχε ἀσβεστωμένε! Σὺ κάθησαι καὶ μὲ κρίνεις δῆθεν κατὰ τὸν Νόμον, καὶ παρὰ τὸν Νόμον διατάσσεις νὰ μὲ κτυπῶσι;» (1).

Οἱ παριστάμενοι, ἔκπληκτοι διὰ τὴν τόλμην τοῦ Παύλου, τῷ εἶπον: «Τὸν ἀρχιερέα τοῦ Θεοῦ λοιδορεῖς;» Ἡ στιγμιαία ἔξαψις τοῦ Ἀποστόλου ἀμέσως παρῆλθε καὶ ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ τὴν προσήκουσαν συγγνώμην: «Δὲν ἐγνώριζον, ἀδελφοί, ὅτι εἶναι ἀρχιερεύς (2)· διότι εἶναι γεγραμμένον, Ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου δὲν θέλεις κακολογήσει».

Μετὰ τοῦτο ἤρχισεν ὡς φαίνεται, τὸ Συνέδριον νὰ ἐξετάζῃ τὸν Παῦλον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κατηγοριῶν, αἵτινες εἶχον ριφθῇ κατ᾽ αὐτοῦ κατὰ τὴν ὀχλαγωγίαν τῆς προηγουμένης ἡμέρας—δηλ. τῆς ἀποστασίας ἀπὸ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τῆς διδασκαλίας κατὰ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου. Καὶ βεβαίως οἱ κατήγοροί του μετὰ τόσης σφοδρότητος διετύπωσαν τὰς κατηγορίας ταύτας, ὥστε ὁ Παῦλος, ἀντιληφθεὶς ὅτι οὐδεμίαν δικαιοσύνην ἔπρεπε νὰ ἀναμένῃ ἀπὸ μέρους τοῦ Συνεδρίου, ἀπεφάσισε νὰ μεταχειρισθῇ τολμηρὸν μέτρον πρὸς διάσπασιν τῶν ἐχθρῶν του. Γνωρίζων ὅτι ἀνέκαθεν εἰς τὸ Συνέδριον ἀντεπροσωπεύοντο αἱ δύο μερίδες τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Σαδδουκαίων, αἵτινες ἡνοῦντο μὲν εἰς τὴν καταδίωξιν τῶν

---

(1) Ὁ Ἱερώνυμος ἀντιπαραβάλλει τὴν ἔξαψιν ταύτην τοῦ Ἀποστόλου πρὸς τὴν πραότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ: «Ποῦ, λέγει, ἡ ὑπομονὴ ἐκείνη τοῦ Σωτῆρος, ὅστις, ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ὅπερ δὲν ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐρωτᾷ μετὰ πραότητος τὸν κτυπήσαντα Αὐτόν, Ἐὰν κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· ἐὰν δὲ καλῶς, τί μὲ δέρεις; Μὲ τοῦτο δὲν ὑποβιβάζομεν τὸν Ἀπόστολον, ἀλλὰ διαδηλοῦμεν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ὅστις πάσχων ὡς ἄνθρωπος, ἐξήρθη ὑπεράνω τῶν ἀδυναμιῶν τῆς σαρκός». Εἶναι ὅμως περιττὸν νὰ ὑπομνήσωμεν εἰς τὸν ἀναγνώστην ὅτι οὐχὶ ἅπαξ ἢ δὶς ὁ Κύριος ἡμῶν ἐξεδήλωσε δικαίαν ὀργὴν καὶ ἐκαυτηρίασε ζωηρῶς τὴν ὑπόκρισιν καὶ τὴν ἀλαζονείαν τῶν Φαρισαίων, ἀποκαλέσας μάλιστα αὐτοὺς «τάφους κεκονιαμένους» (Ματθ. κγ΄. 27), ὅπως ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸν ἀρχιερέα.

Ὁπωσδήποτε ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀνανία ἦτο ἀπολύτως δικαιολογημένος. Ὁ Ἀνανίας οὗτος ἦτο εἷς ἐκ τῶν μᾶλλον διεφθαρμένων Σαδδουκαίων ἀρχιερέων τῆς διεφθαρμένης ἐκείνης ἐποχῆς, ἔνοχος παντοίων ἐγκλημάτων καὶ ἀδικιῶν. Δύο δὲ ἔτη μετὰ τὴν προκειμένην σκηνὴν ἐδολοφονήθη ὑπ᾽ αὐτῶν ἐκείνων τῶν σικκαρίων, οὓς ἄλλοτε ἐχρησιμοποίει πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν μυσαρῶν σχεδίων του. Ὥστε ἡ ἐπιτίμησίς του ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου φαίνεται ἀληθῶς προφητική.

(2) Ἡ δικαιολογία αὕτη τοῦ Παύλου ἐγέννησε πολλὴν ἀντιλογίαν μεταξὺ τῶν ἑρμηνευτῶν καὶ τῶν βιογράφων αὐτοῦ. Πῶς ἦτο δυνατόν, λέγουν, νὰ μὴ γνωρίζῃ ὅτι ὁ προεδρεύων τοῦ Συνεδρίου ἦτο κατ᾽ ἀνάγκην ὁ ἀρχιερεύς; Ὄχι μόνον ἡ πρωτοκαθεδρία του, ἀλλὰ καὶ ἡ στολή του, τὸν διέκρινον. Τινὲς λοιπὸν ἐξηγοῦσι τὴν φρᾶσιν τοῦ Παύλου, ὡς σημαίνουσαν ὅτι ἐπιτιμήσας οὕτω τὸν Ἀνανίαν, τὸν ἐπετίμησεν ὡς ἄνθρωπον καὶ ὄχι ὡς ἀρχιερέα. Ἄλλοι δίδουν τὴν ἐξήγησιν, ὅτι ὁ Παῦλος δὲν ἀνεγνώριζε τὸν Ἀνανίαν ὡς ἀρχιερέα, διότι δι᾽ ἐγκλημάτων εἶχεν εἰσπηδήσει εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο. Αἱ ἐξηγήσεις αὗται, ὡς καὶ ἡ ἑτέρα, καθ᾽ ἣν ὁ Ἀπόστολος, ἔχων ἐξησθενημένην τὴν ὅρασιν, δὲν διέκρινεν ὅτι πρὸς τὸν ἀρχιερέα ὡμίλει, δὲν φαίνονται πολὺ πειστικαί. Πιθανώτερον εἶναι ὅτι, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς βίας καὶ τῶν ἐκνόμων μέσων οἱ Ἰουδαῖοι ἀρχιερεῖς διεδέχοντο ἀλλήλους τόσον συχνάκις, ὥστε ὁ μὴ παρακολουθῶν τὰ τοιαῦτα νὰ μὴ γνωρίζῃ ποῖος ἦτο ὁ ἀρχιερεὺς τῆς στιγμῆς, ὁ Παῦλος μετὰ τόσων ἐτῶν ἀπουσίαν δὲν ἐγνώρισε τὸν Ἀνανίαν ὡς ἀρχιερέα, ἀλλ᾽ ἐξέλαβεν αὐτὸν ὡς ἄλλον τινα σύνεδρον.

Χριστιανῶν, ἀλλὰ διίσταντο πρὸς ἀλλήλους ὡς πρὸς τὸ δόγμα τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν καὶ τῆς ὑπάρξεως κόσμου πνευματικοῦ ([1]), ἀνέκραξεν: «Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ Φαρισαῖος εἶμαι, υἱὸς Φαρισαίου· περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι!» Ἡ κραυγὴ αὕτη ἀνεστάτωσε τὸ Συνέδριον, ἐξεγείρασα τὰς δύο μερίδας ἐναντίον ἀλλήλων. Οἱ Φαρισαῖοι, ἐλπίζοντες ὅτι τὸν πρῴην Φαρισαῖον Παῦλον θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιήσωσιν ὡς ὅπλον κατὰ τῶν ἀντιπάλων Σαδδουκαίων, ἠγέρθησαν ὡς εἷς ἄνθρωπος κραυγάζοντες: «Οὐδὲν κακὸν εὑρίσκομεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τοῦτον· ἐὰν δὲ πνεῦμά τι ἢ ἄγγελος ἐλάλησε πρὸς αὐτόν, ὡς ἰσχυρίζεται, ἂς μὴ θεομαχῶμεν!» ([2]) Ὁ θόρυβος καὶ ἡ φιλονεικία καὶ διαίρεσις μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Συνεδρίου ἐκορυφώθη τόσον, ὥστε ὁ χιλίαρχος «φοβηθεὶς μὴ διασπαραχθῇ ὁ Παῦλος ὑπ᾽ αὐτῶν, διέταξε νὰ καταβῇ τὸ στράτευμα καὶ νὰ ἁρπάσῃ αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ νὰ τὸν φέρῃ εἰς τὸ φρούριον». Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν δὲ νύκτα ἐπεφάνη εἰς τὸν Ἀπόστολον ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐν ὁράματι καὶ εἶπε: «Θάρρει, Παῦλε! διότι ὅπως ἐμαρτύρησας τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ, οὕτω πρέπει νὰ μαρτυρήσῃς καὶ εἰς Ῥώμην» (Πράξ. κγ΄.).

Τὴν χειρονομίαν ταύτην τοῦ Παύλου ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου ὁ διαπρεπὴς Ἄγγλος βιογράφος αὐτοῦ Φάρραρ καταδικάζει ὡς ἀναξίαν αὐτοῦ. Τὸ νὰ ρίψῃ εἰς τὸ μέσον τοῦ Συνεδρίου, ὡς μῆλον τῆς ἔριδος, τὸ δόγμα τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, διὰ νὰ ἐπιφέρῃ διάσπασιν τῶν ἐχθρῶν του ἦτο, λέγει ὁ Φάρραρ, τέχνασμα δικανικὸν εὐφυὲς μέν, ἀλλ᾽ ἀλλότριον πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς μεγάλης ἀποστολῆς καὶ προσωπικότητος τοῦ Παύλου, τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ τὸ τέχνασμα τοῦτο συνωδεύετο ὑπὸ τῆς δηλώσεως τοῦ Παύλου ὅτι ἦτο καὶ αὐτὸς Φαρισαῖος. Καὶ ἐρωτᾷ ὁ Φάρραρ: Ἦτο ὁ Παῦλος πράγματι Φαρισαῖος; Ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς Δαμασκοῦ καὶ ἐντεῦθεν δὲν εἶχεν ἀπαρνηθῆ τὸν Φαρισαϊσμὸν ὡς τὴν ἀντίθεσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ; Εἰς τὰς δύο ἐπιστολάς, ἃς πρὸ ὀλίγων μηνῶν εἶχε γράψει (τὴν Πρὸς Γαλάτας καὶ τὴν Πρὸς Ῥωμαίους) δὲν εἶχεν ἀποδείξει ψευδῆ τὴν Φαρισαϊκὴν θεολογίαν τῆς ἀξιομισθίας τῶν ἔργων; Ὅλον του τὸ κήρυγμα δὲν ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ συντρίψῃ τὰς ἁλύσεις τῶν ξηρῶν θρησκευτικῶν τύπων, διὰ τῶν ὁποίων οἱ Φαρισαῖοι ἐζήτουν νὰ δεσμεύσουν τοὺς ἀνθρώπους; Πῶς λοιπὸν ἠδύνατο νὰ ἀνακράξῃ: «Καὶ ἐγὼ Φαρισαῖός εἰμι;»

Ἡ αὐστηρὰ αὕτη κρίσις τοῦ διακεκριμένου Ἄγγλου κληρικοῦ, σεβαστὴ βεβαίως, δὲν φαίνεται δικαιολογουμένη ἐκ βαθυτέρας ἐξετάσεως τοῦ ζητήματος. Πράγματι ὁ Παῦλος ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐκρίνετο «περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν». Τὸ δόγμα τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν ἦτο ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, τὴν ὁποίαν ἐκήρυττε, διότι ἐὰν ὁ Χριστὸς δὲν εἶχεν ἀναστηθῆ, ἡ πίστις τῶν Χριστιανῶν ἦτο ματαία. Ἦτο λοιπὸν καθ᾽ ὅλα ἐπιτετραμμένον εἰς τὸν Παῦλον νὰ ἐπικαλεσθῇ ἐπὶ τοῦ δόγματος τούτου τὴν σύμφωνον

([1]) Πράξ. κγ΄. 8: «Διότι οἱ μὲν Σαδδουκαῖοι λέγουσιν ὅτι δὲν εἶναι ἀνάστασις οὐδὲ ἄγγελος οὐδὲ πνεῦμα, οἱ δὲ Φαρισαῖοι ὁμολογοῦσιν ἀμφότερα».

([2]) Ὁ ἀναγνώστης θὰ ἐνθυμηθῇ ὅτι τὸ αὐτὸ ἐπιχείρημα μετεχειρίσθη ἄλλοτε ὁ μέγας Γαμαλιὴλ ἐν τῷ αὐτῷ Συνεδρίῳ. Πράξ. ε΄ 39: «Ἐὰν ὅμως ἦναι ἐκ Θεοῦ, δὲν δύνασθε νὰ ματαιώσητε αὐτό· [καὶ προσέχετε] μήπως εὑρεθῆτε καὶ θεομάχοι».

γνώμην τῶν Φαρισαίων, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως πνευμάτων καὶ ἀγγέλων, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ἀπέδιδε τὴν μεταστροφήν του πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν ἀποστολήν του πρὸς τὰ ἔθνη εἰς τὴν ἀόρατον Θείαν ἐπέμβασιν δι' ὀπτασίας καὶ ὁράματος. Τὸ δὲ λεχθὲν ὑπ' αὐτοῦ: «Ἐγὼ Φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς Φαρισαίου» δὲν εἶχεν ἄλλην ἔννοιαν εἰμὴ ὅτι εἶχεν ἀνατραφῆ ὡς Φαρισαῖος παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Γαμαλιὴλ καὶ ὅτι ἐξηκολούθει νὰ ἦναι φιλόπατρις καὶ θεοσεβὴς Ἰουδαῖος.

Ὁ Ἀπόστολος λοιπὸν εὑρέθη πάλιν ἐν ἀσφαλείᾳ εἰς τὸ φρούριον. Ἀλλ' οἱ ἐχθροί του δὲν ἀπηλπίσθησαν. Καὶ εὐθὺς τὴν ἐπαύριον τινὲς τῶν Ἰουδαίων (πλέον τῶν 40 τὸν ἀριθμὸν) ὡρκίσθησαν νὰ μὴ φάγωσι μηδὲ νὰ πίωσιν ἕωσοῦ τὸν φονεύσωσιν. Οὗτοι προσελθόντες πρὸς τὸν ἀρχιερέα καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ εὑρόντες αὐτοὺς προθύμους, κατέστρωσαν μετ' αὐτῶν τὸ σχέδιον τῆς ἐκτελέσεως τοῦ μυσαροῦ τούτου σκοποῦ. Τὸ Συνέδριον θὰ ἐζήτει παρὰ τοῦ χιλιάρχου νὰ καταβιβάσῃ καὶ πάλιν τὸν Παῦλον πρὸς περαιτέρω ἀνάκρισιν, οἱ δὲ συνωμόται ἀνελάμβανον νὰ τὸν φονεύσωσι πρὶν ἢ φθάσῃ μέχρι τῆς αἰθούσης τοῦ Συνεδρίου.

Μία τοιαύτη ὅμως ἐνέδρα καὶ συνωμοσία τόσων προσώπων δὲν ἦτο εὔκολον νὰ κρατηθῇ μυστική. Καὶ κατὰ τύχην, ὡς φαίνεται, περιῆλθεν εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ υἱοῦ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Παύλου [1], ὅστις ἔσπευσεν εἰς τὸ φρούριον καὶ ἀνήγγειλε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν θεῖόν του, τῇ παρεμβάσει δὲ τούτου εἰς αὐτὸν τὸν χιλίαρχον. Οὗτος λοιπὸν μαθὼν τὴν πλεκτάνην καὶ ἐννοήσας ὅτι θὰ ἦτο δύσκολον νὰ προφυλάξῃ ἀσφαλῶς τὸν Παῦλον ἐντὸς περιβάλλοντος φλεγομένου ὑπὸ τοιούτων παθῶν, ἀπεφάσισε νὰ τὸν στείλῃ ὑπὸ ἀσφαλῆ συνοδίαν εἰς τὸν διοικητὴν τῆς Ἰουδαίας Φήλικα, οὗτινος ἕδρα ἦτο ἡ Καισάρεια. Ὅθεν ἀφοῦ παρήγγειλεν εἰς τὸν νεαρὸν πληροφορητήν του νὰ τηρήσῃ τὸ πρᾶγμα μυστικόν, διέταξε νὰ ἑτοιμασθῇ ἰσχυρὸν μικτὸν ἀπόσπασμα ἐκ πεζῶν, λογχοφόρων καὶ ἱππέων, ὅπερ ἀναχωρῆσαν ἀργὰ τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ἐξ Ἱεροσολύμων, συνώδευσε τὸν Παῦλον μέχρις Ἀντιπατρίδος. Ἐκεῖθεν δὲ τὴν ἐπαύριον μόνοι οἱ ἱππεῖς ἔφεραν αὐτὸν εἰς Καισάρειαν [2].

Συνάμα ὁ χιλίαρχος ἀπέστειλε τὴν κάτωθι ἐπιστολὴν πρὸς τὸν διοικητὴν Φήλικα:

«Κλαύδιος Λυσίας πρὸς τὸν κράτιστον ἡγεμόνα Φήλικα χαίρειν. Τὸν ἄνδρα τοῦτον, συλληφθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ μέλλοντα νὰ φονευθῇ ὑπ' αὐτῶν, ἐπελθὼν μετὰ τοῦ στρατεύματος ἔσωσα αὐτόν, μαθὼν ὅτι εἶναι Ρωμαῖος. Θέλων δὲ νὰ μάθω τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν κατηγόρουν αὐτόν, κατεβίβασα αὐτὸν εἰς

---

(1) Περὶ τῆς ἀδελφῆς ταύτης οὐδεμίαν ἄλλην ἔχομεν πληροφορίαν, οὐδὲ τὴν ἀναφέρει που αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος. Ἦτο, ὡς φαίνεται, ἐγκατεστημένη ἐν Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ δὲν ἦτο Χριστιανή· ἢ ἴσως ὁ σύζυγός της δὲν διέκειτο φιλικῶς πρὸς τοὺς Χριστιανούς. Διότι ὁ Παῦλος κατὰ τὴν ἄφιξίν του ταύτην εἰς Ἱεροσόλημα, δὲν ἐφιλοξενήθη παρὰ τῇ ἀδελφῇ του, ὡς θὰ ἦτο τὸ φυσικώτερον, ἀλλὰ παρά τινι «Μνάσωνι, Κυπρίῳ, παλαιῷ μαθητῇ» (Πράξ. κα΄. 16).

(2) Τὸ ἀπόσπασμα συνεκροτήθη, κατὰ τὸν Λουκᾶν, ἐκ 200 πεζῶν στρατιωτῶν, 70 ἱππέων καὶ 200 λογχοφόρων. Ἐκ τούτου φαίνεται ὁποίαν σοβαρότητα ἀπέδωκεν ὁ Λυσίας εἰς τὴν ἐξυφανθεῖσαν συνωμοσίαν. Ἀφοῦ ὅμως ἡ συνοδία ἔφθασεν ἀσφαλῶς εἰς Ἀντιπατρίδα (60 χλμ.), ἐθεωρήθη περιττὴ πλέον ἡ παρουσία τῶν πεζῶν καὶ λογχοφόρων, οἵτινες καὶ ἐπέστρεψαν εἰς Ἱεροσόλυμα.

τὸ συνέδριον αὐτῶν, καὶ εὗρον αὐτὸν ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων τοῦ νόμου αὐτῶν, μὴ ἔχοντα ὅμως μηδὲν ἔγκλημα ἄξιον θανάτου ἢ δεσμῶν. Ἐπειδὴ δὲ μοὶ ἐγνωστοποιήθη ὅτι ἐπιβουλή τις μέλλει νὰ γίνῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, εὐθὺς ἔπεμψα [αὐτὸν] πρὸς σέ, παραγγείλας καὶ εἰς τοὺς κατηγόρους νὰ εἴπωσιν ἐνώπιόν σου τὰ κατ' αὐτοῦ. Ἔρρωσο!»

Λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὁ Φῆλιξ, ἠρώτησε τὸν Παῦλον πόθεν κατάγεται, καὶ ἀκούσας ὅτι εἶναι ἐκ Κιλικίας, τῷ εἶπεν ὅτι θὰ τὸν ἀκούσῃ ὅταν παρασταθῶσι καὶ οἱ κατήγοροί του. Καὶ διέταξε νὰ τὸν φυλάττωσιν εἰς τὸ πραιτώριον (διοικητήριον) τοῦ Ἡρώδου. **(ἀκολουθεῖ)**

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΠΛΑΙΣΙΟΝ ΤΩΝ ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Ἡ Ἁγία Γραφὴ παρουσιάζει δύο πλευράς· ἡ μία τούτων εἶναι ἡ τῆς ***ἀποκαλύψεως*** τοῦ Θείου θελήματος καὶ τῆς ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου Θείας Προνοίας, ἡ ἄλλη εἶναι ἡ ***ἱστορική***. Εἰς τὴν ἑρμηνείαν δὲ τῆς πρώτης εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν δευτέραν, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ πλαίσιον, οὕτως εἰπεῖν, ἐκείνης.

Τὸ πλαίσιον τοῦτο ἀληθῶς εἶναι ἀριστοτέχνημα ἀπαράμιλλον. Τὸ νῆμα τῆς ἱστορίας διακρίνεται ἀδιάκοπον, ἐν μέσῳ ἀπειρίας ζωηρῶν εἰκόνων, κοσμοϊστορικῶν γεγονότων καὶ σημαντικῶν ἐπεισοδίων. Αἱ εἰκόνες αὗται ὑφαρπάζουν τὴν φαντασίαν καὶ ἀποτυποῦνται βαθέως εἰς τὴν μνήμην, ἀποτελοῦσαι σταθμοὺς εἰς τὸν ροῦν τῆς ἱστορίας. Πρόσωπα διαδραματίσαντα σπουδαῖον μέρος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου ἐμφανίζονται ἐπὶ τῆς σκηνῆς δι' ὀλίγων ζωντανῶν λέξεων, διὰ τῶν ὁποίων καὶ ὁ χαρακτὴρ αὐτῶν τελείως ἀπεικονίζεται καὶ ἡ ὑπόθεσις ζωηρῶς παρουσιάζεται. Οὐδεμίαν περιττολογίαν εὑρίσκομεν εἰς τὴν ἀφήγησιν, ἀλλὰ δι' ἀπερίττου πλὴν ἰσχυρᾶς φρασεολογίας ἐκτίθενται αἱ μεγάλαι πράξεις τοῦ ἀνθρωπίνου δράματος — ἡ κοσμογονία, ὁ κατακλυσμός, ἡ διασπορὰ τῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν — εὐθὺς δὲ εἰσαγόμεθα εἰς περίοδον γονίμου πολιτισμοῦ, ἀλλ' ἐνταυτῷ καὶ παχυλῆς πολυθεΐας, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ἀπεχωρίσθη ἡ λατρεία τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἥτις διὰ μέσου αἰώνων περιπετειωδῶν ἔμελλε νὰ προετοιμάσῃ τὴν ἐπὶ τῆς θυελλώδους σκηνῆς τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ ταλαιπωριῶν ἐμφάνισιν τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου.

Ὡς ἱστορικὸν βιβλίον ἡ Πεντάτευχος καὶ ἰδιαιτέρως τὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως, ἀποτελεῖ τὴν ἀρχαιοτάτην πηγὴν πληροφοριῶν περὶ τοῦ παναρχαίου κόσμου. Εἶναι ἡ ἀρχαιοτάτη παγκόσμιος ἱστορία, τὴν δὲ θαυμασίαν αὐτῆς ἀκρίβειαν βεβαιοῖ ἡ νεωτάτη τῶν ἐπιστημῶν, ἡ ἀρχαιολογία, παρουσιάζουσα τὴν ἀψευδῆ μαρτυρίαν τῶν μνημείων. Αἱ ἔρευναι τῶν Ἀσσυριολόγων ἐν Μεσοποταμίᾳ ἀποκατέστησαν πλήρως τὸ ἀξιόπιστον τῆς Βιβλικῆς ἐξιστορήσεως τῶν ἀπαρχῶν τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ. Ἡ σκαπάνη ἀπεκάλυψε κόσμον καταπληκτικῶς προωδευμένον εἰς τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας — πόλεις ἀναφερομένας μόνον ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Γενέσεως (Γέν. ι'. 10, 12), τῶν ὁποίων τὴν ὕπαρξιν ἠρνεῖτο μέχρις

ἐσχάτων ἡ λεγομένη «Ἀνωτέρα Κριτική»—τὴν Ἀχάδ, τὴν Ἐρὲχ καὶ τὴν Χαλνέ, μετὰ τῆς μεγίστης ὅλων Βαβυλῶνος ἐν τῇ πεδιάδι Σενναάρ, ἐν δὲ τῇ γείτονι Ἀσσυρίᾳ τὴν Νινευῆ—τὴν «μεγάλην πόλιν» — τὴν Ρεχωβώθ, τὴν Χαλὰχ καὶ τὴν Ρεσέν. Αἱ ἀνασκαφαὶ ἀπέδειξαν ὅτι καὶ αἱ ἀρχαιότεραι μεταξὺ τῶν μικροτέρων τούτων πόλεων κατεῖχον πολιτισμὸν ἐμφανιζόμενον ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν ναῶν καὶ ἀνακτόρων, διὰ τῶν ὁποίων ἐκοσμοῦντο, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς βιβλιοθήκας, αἵτινες μαρτυροῦν τὴν προηγμένην διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ τῆς Βαβυλωνίας, ἥτις, ὡς ἐδείξαμεν ἐν προηγουμένῳ ἄρθρῳ, πρώτη ἀνέπτυξε πολιτισμόν, πρωϊμότερον μάλιστα τοῦ τῆς Ἀσσυρίας. Ἐκ τῆς Χαλδαϊκῆς (Βαβυλωνικῆς) Οὔρ ἦλθον αἱ μέγισται ἐκπλήξεις εἰς τὸν διανοούμενον κόσμον τῆς ἐποχῆς μας. Ἐκ τῶν ἐκεῖ εὑρημάτων, ἰδίως ἐκ τῶν ἀναριθμήτων σφηνοειδῶν ἐπιγραφῶν τῆς μεγάλης βασιλικῆς βιβλιοθήκης, ἀποκατεστάθη πλήρης ἡ εἰκὼν τοῦ μεγάλου πολιτισμοῦ, ἀλλὰ συνάμα καὶ τῆς πολυμόρφου εἰδωλολατρείας τῆς κοινωνίας, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξῆλθεν ὁ γενάρχης τοῦ λαοῦ Ἰσραὴλ Ἀβραάμ. Ἀλλ᾿ ἔτι ἀρχαιοτέρου πολιτισμοῦ μνημεῖα ἀπεκαλύφθησαν εἰς τὴν Βαβυλωνικὴν πεδιάδα, ἀνερχόμενα εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν μετακατακλυσμιαίων φυλῶν. Ὑπὸ τοὺς τεχνητοὺς γηλόφους Βαβὶλ καὶ Μπὶρς-Νιμροὺδ ἀπεκαλύφθησαν οἱ κολοσσιαῖοι πυραμιδοειδεῖς πολυόροφοι κλιμακωτοὶ πύργοι, οἵτινες ἐχρησίμευον καὶ ὡς ναοὶ καὶ ὡς ἀστρονομικὰ παρατηρητήρια, καὶ τῶν ὁποίων πρότυπον θὰ ἦτο ὁ προϊστορικὸς «Πύργος τῆς Βαβέλ» (Γέν. ια΄. 9), τὴν ὕπαρξιν τοῦ ὁποίου δὲν ἐπιτρέπεται πλέον ν᾿ ἀμφισβητήσῃ τις σήμερον.

Ὅλαι μὲν αἱ Βιβλικαὶ χῶραι (ἡ Αἴγυπτος, ἡ Συρία, ἡ Παλαιστίνη, ἡ Μεσοποταμία) παρέχουν σήμερον εἰς τοὺς ἀρχαιολόγους πολυτίμους πληροφορίας περὶ τῆς Σημιτικῆς φυλῆς, ἥτις ὑπῆρξεν ὁ θεματοφύλαξ τοῦ μονοθεϊσμοῦ ἐν μέσῳ κόσμου εἰδωλολατρικοῦ· ἀλλ᾿ οὐδεμία τῶν χωρῶν τούτων διαφωτίζει τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὰ γεγονότα τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, ὅσον ἡ Μεσοποταμία, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ κοιτὶς τοῦ λαοῦ ἐκείνου καὶ βραδύτερον ἡ στενώτατα συνδεδεμένη πρὸς τὰς τραγικωτέρας σελίδας τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ὑπάρξεως.

Ἡ Βαβυλωνία, κοιτὶς τοῦ ἀρχεγόνου Σημιτικοῦ πολιτισμοῦ, τὸν ὁποῖον ὑπερηκόντισεν ἔπειτα ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἀκάδων, τῶν ἐφευρετῶν τῶν ἱερογλυφικῶν σημείων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξειλίχθη ἡ «σφηνοειδὴς» γραφή, συνδέεται, ὡς ἐλέχθη, μὲ τὴν γένεσιν τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. Ὁ γενάρχης τούτου Ἀβραάμ, Χαλδαῖος (Βαβυλώνιος) κατὰ τὴν ἀνατροφήν, οὐχὶ ὅμως καὶ κατὰ τὴν ἰδεολογίαν, ἠξιώθη ἀποκαλύψεως τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν ἐπιταγὴν νὰ ἐξέλθῃ τῆς πατρῴας γῆς καὶ νὰ μεταβῇ εἰς γῆν, ἥτις θὰ ἐδίδετο ὡς κληρονομία εἰς τοὺς ἀπογόνους του. Οὗτος δέ, ἀποστρεφόμενος τὸν ποικιλόμορφον πανθεϊσμὸν τῆς πατρίδος του Οὔρ, ὑπήκουσεν εἰς τὸ θεῖον κέλευσμα καὶ ἐξῆλθεν εἰς ἀναζήτησιν τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας. Δὲν περιεπλανήθη ὅμως εἰς ἐρήμους ἀγνώστους, ὡς ἄλλοτε ἐνομίζετο. Σήμερον, χάρις εἰς τὰς ἐρεύνας τῶν Ἀσσυριολόγων, γνωρίζομεν ὅτι ἡ ὁδός, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀβραὰμ μετὰ τῆς συνοδίας του ἠκολούθησεν, ἦτο ἡ παρὰ τὸν Εὐφράτην μεγάλη ἀρτηρία τῆς συγκοινωνίας τῆς κραταιᾶς Βαβυλῶνος μετὰ τῆς Παλαιστίνης — μία λεωφόρος στρατιωτικὴ καὶ ἐμπορική, ἐπὶ τῆς

ὁποίας διαρκῶς διήρχοντο καραβάνια καὶ στρατεύματα μεταξὺ Βαβυλωνίας καὶ Αἰγύπτου καὶ τῶν ἄλλων χωρῶν τῆς Δυτικῆς Ἀσίας, αἵτινες εὑρίσκοντο ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Βαβυλῶνος. Τὴν τοιαύτην σχέσιν βεβαιοῦν τὰ σφηνοειδῆ ἀρχεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων διαφαίνεται καὶ ἡ ἀκρίβεια τῶν ἐν τῷ 14ῳ κεφαλαίῳ τῆς Γενέσεως μνημονευομένων περὶ τῆς ἐκστρατείας τῶν τεσσάρων Βαβυλωνίων ἡγεμόνων κατὰ τῶν βασιλέων τῆς Παλαιστινιακῆς πενταπόλεως τῆς πεδιάδος Σιδδεὶμ — τῆς μεταβληθείσης εἰς Νεκρὰν Θάλασσαν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Σοδόμων καὶ Γομόρρων. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῆς «Ἀνωτέρας Κριτικῆς» ὡς παρείσακτον καὶ ἐχαρακτηρίζετο ὡς φανταστικὴ ἡ ἰδέα, ὅτι μία ἡγεμονία τῆς Παλαιστίνης διετέλει ὑποτελὴς εἰς Βαβυλώνιον ἡγεμόνα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Τὴν ἐπίμονον ταύτην ἄρνησιν τῆς ἐκτάσεως τῆς Βαβυλωνικῆς ἐπικυριαρχίας ἀνέτρεψεν ἡ ἀνεύρεσις, μεταξὺ τῶν σφηνοειδῶν ἀρχείων, ἐμπεριστατομένης ἐκθέσεως τῆς ἐκστρατείας τῶν τεσσάρων ἐκείνων συμμάχων βασιλέων τῆς Βαβυλωνίας, ἰδίως δὲ ἡ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χοδολογόμορ (Chedolaomer) βασιλέως Ἐλάμ, ἐπὶ τῆς ἀνυπαρξίας τοῦ ὁποίου ἐστηρίζετο τὸ ὅλον ἐπιχείρημα τῶν «Ἀνωτέρων Κριτικῶν». Σήμερον αἱ ἐπιθέσεις τῆς «Ἀνωτέρας Κριτικῆς» κατὰ τῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας τῆς Π. Διαθήκης, ἐξεμηδενίσθησαν ὑπὸ τῶν θετικῶν ἀποδείξεων τῆς ἀρχαιολογίας.

Ἡ μετὰ τῆς Αἰγύπτου ἐπαφὴ τῶν Ἰστραηλιτῶν κατὰ τοὺς τέσσαρας αἰῶνας τῆς ἐν τῇ γῇ Γεσὲν διαμονῆς αὐτῶν, ἐλάχιστα ἀφῆκεν ἴχνη. Ὁ λαὸς ἐκεῖνος, ἀπομεμονωμένος διὰ τῆς δουλείας ἀπὸ τῆς κοινῆς ζωῆς τῶν Αἰγυπτίων, δὲν ἐξῆλθε τῆς νηπιακῆς καὶ ὅλως ἀδιαμορφώτου αὐτοῦ καταστάσεως. Ἐπ' αὐτοῦ δὲν ἐπέδρασεν ὁ Αἰγυπτιακὸς πολιτισμός. Ἡ δὲ μόνη ἐπίδρασις, τὴν ὁποίαν ἀπεκόμισεν ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἦτο ἡ πρὸς τὴν εἰδωλολατρείαν ροπή, τῆς ὁποίας τὰ πρῶτα συμπτώματα δὲν ἐβράδυναν νὰ ἀναφανῶσιν εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Σινᾶ εὐθὺς μετὰ τὴν Ἔξοδον. Ἀντιστρόφως δὲ ὅλως μηδαμινὴ ὑπῆρξεν ἡ ἐπίδρασις τοῦ ὑποδούλου λαοῦ ἐπὶ τὴν Αἰγυπτιακὴν κοινωνικὴν ζωήν, καὶ ἐλάχισται ὑπάρχουν μνεῖαι τούτου εἰς τὰ Αἰγυπτιακὰ ἀρχεῖα. Τὸ Αἰγυπτιακὸν ἄλλως τε χρονολογικὸν σύστημα, ὅλως ἰδιόρρυθμον καὶ ἐλλιπές, δυσχεραίνει κατὰ πολλὰ τὰς ἐρεύνας τῶν Αἰγυπτιολόγων.

Τοὐναντίον τὰ ἀρχεῖα τῶν Βαβυλωνίων καὶ ἰδίως τὰ τῶν Ἀσσυρίων, τηρούμενα ἐπὶ τῇ βάσει τελειοτάτου χρονολογικοῦ συστήματος, παρέχουν διαφωτιστικὴν εἰκόνα τῆς ἱστορίας τῶν λαῶν τῆς Δυτικῆς Ἀσίας, κατὰ τὴν τραγικωτέραν περίοδον τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ ἔθνους. Ἐξ αὐτῶν οἱ Ἀσσυριολόγοι ἠδυνήθησαν νὰ βεβαιώσουν τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν τῆς Βιβλικῆς ἀφηγήσεως τῶν κυριωτέρων περιόδων τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεως τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν αὐτῶν εἰς τὴν γῆν Χαναάν, καὶ ὑπὸ τὰ ἀλλεπάλληλα πολιτεύματα τῶν Κριτῶν καὶ τῶν Βασιλέων αὐτοῦ. Ἐκ τῶν Ἀσσυριακῶν ἀρχείων βεβαιοῦται ἡ ἐπαφὴ τῶν Ἰσραηλιτῶν μετὰ τῆς κοσμοκρατείρας Ἀσσυρίας, καὶ ἐκ νέου διαδραματίζεται ἡ θλιβερὰ ἱστορία τῆς διαλύσεως τῶν δύο βασιλείων, τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοῦ Ἰούδα καὶ τῆς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσίας τῶν Ἰουδαίων.

Αἱ πληροφορίαι αὗται συμπληροῦν τὴν Βιβλικὴν ἐξιστόρησιν τῶν γεγονότων

τῆς πολιτικῆς παρακμῆς τοῦ ἔθνους τῶν Ἑβραίων, ἥτις μετὰ τὴν δευτέραν αἰχμαλωσίαν ἔλαβε νέαν πλέον κατεύθυνσιν—τὴν τῆς ἀναστηλώσεως τῆς λατρείας τοῦ Ἰαχωβᾶ, ἣν ἐπέφερε τὸ πικρὸν μάθημα τῶν πρὸς τὴν εἰδωλολατρείαν ἐπιμόνων παρεκκλίσεων αὐτοῦ. Ταῦτα ἀφηγοῦνται τὰ βιβλία τοῦ Ἡσαΐου, Ἱερεμίου, Ἰεζεκιήλ, Δανιὴλ καὶ ἄλλων προφητῶν.

Ἀλλὰ καὶ τὴν πτῶσιν καὶ ἐκμηδένισιν τῆς κοσμοκρατείρας Ἀσσυρίας, τὴν ὑποκατάστασιν ταύτης ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων καὶ Μήδων καὶ τὴν βραχεῖαν ἀνάρρησιν τῆς Βαβυλωνίας εἰς τὴν προτέραν της δόξαν, ἐξιστοροῦν οἱ ἱεροὶ συγγραφεῖς· μάλιστα δὲ προλέγουν οἱ προφῆται.

Ἡ συγκριτικὴ μελέτη τῶν σφηνοειδῶν ἀρχείων καὶ τῶν βιβλίων τῆς Π. Διαθήκης εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσα καὶ διαφωτιστική, διότι ἐπιτρέπει τὸν παραλληλισμὸν τῆς ἱστορίας τῶν βασιλείων τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Ἰσραὴλ πρὸς τὰς αὐξομειώσεις τῆς Ἀσσυριακῆς ἐξουσίας. Συμπληροῖ δὲ τὰς ἱστορικὰς περιγραφὰς ἡ ἐμφάνισις αὐτῶν τῶν προσωπογραφιῶν τῶν Ἀσσυρίων κατακτητῶν εἰς τὰ ἀνάγλυφα τῆς Νινευῆ. Πρὸ παντὸς δὲ ἐπιτρέπει τὴν βεβαίωσιν τῆς κατὰ γράμμα ἐκπληρώσεως τῶν κατὰ τῆς Ἀσσυρίας καὶ Βαβυλωνίας προφητειῶν τῆς Π. Διαθήκης.

Τὰς ἐπιδρομὰς τῶν μεγάλων Ἀσσυρίων κατακτητῶν κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα ἀναφέρει τὸ βιβλίον Β΄. Χρονικῶν (λ΄. 11—13) καὶ τὸ Βασιλέων Β΄. (ιε΄. 19—29, ιζ΄, ικ΄, 13). Μεταξὺ τούτων ἀναφέρονται τὰ ὀνόματα τῶν κατακτητῶν Θεγλὰς-Φελάσαρ, Σαλμανάσαρ Δ΄, Σαργών, Σενναχερεὶμ (τοῦ φοβήτρου τῆς Ἰουδαϊκῆς γῆς) καὶ Ἀσσοὺρ-μπανι-πὰλ (τοῦ Σαρδαναπάλου τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων), τοὺς ὁποίους ἡ Ἀσσυριολογία καὶ τὰ ἀνάγλυφα κατέστησαν σήμερον πραγματικὰς ἱστορικὰς φυσιογνωμίας.

Παραιτέρω ἐξιστοροῦν οἱ ἱεροὶ συγγραφεῖς τὴν πτῶσιν καὶ ἐκμηδένισιν τῆς κοσμοκρατείρας Ἀσσυρίας, ὑποκατασταθείσης ὑπὸ τῆς Βαβυλωνίας διὰ τῆς μετὰ τῶν Μήδων συμμαχίας. Μνημονεύουν τὴν ὀλιγοετῆ ἐπάνοδον τῆς Βαβυλῶνος εἰς τὴν ἀρχαίαν της δόξαν ἐπὶ Ναβουχοδονόσορος καὶ τὴν πτῶσιν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Βαλτάσαρ, διὰ τῆς γνωστῆς παροχετεύσεως τῶν ὑδάτων τοῦ Εὐφράτου ἐκ τῆς προστατευτικῆς τάφρου, ἥτις περιεκύκλωνε τὴν Βαβυλῶνα.

Κατὰ πόσον δὲ ἐπεβεβαιώθη ἡ Θεία προφητεία ὑπὸ τῆς κοσμικῆς ἱστορίας, μαρτυρεῖ ἡ μέχρις ἐσχάτων ἐξαφάνισις καὶ αὐτῶν τῶν ἐρειπίων τῆς πάλαι μεγαλοπρεπείας τῶν ἰσχυρῶν ἐκείνων κρατῶν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. Τὴν δὲ συνέχισιν καὶ συμπλήρωσιν τῆς ἱστορίας μᾶς δίδει τώρα ἡ ἀρχαιολογία, ἀποκαλύπτουσα ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ διὰ τῆς σκαπάνης ἀγνώστους σελίδας τῆς ζωῆς τῶν ἀρχαιοτάτων ἐθνῶν τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς.

Ἡ νέα ἐποχή, ἥτις ἄρχεται διὰ τὸν Ἰσραὴλ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, συμπίπτει μὲ νέαν παγκόσμιον ἐποχήν. Ἡ ἀρχέγονος ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος λήγει· οἱ μεγάλοι κατακτηταί, αἱ παγκόσμιοι αὐτοκρατορίαι τῆς Ἀνατολῆς ἐκμηδενίζονται, ἡ πτῶσις τῆς Βαβυλῶνος ἐπίκειται. Ἤδη ἔρχεται ἡ ἐποχή, τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζομεν ὡς τὴν ***κλασσικὴν*** ἐποχήν, ἥτις ἀρχίζει μὲ τὴν ἀνάρρησιν εἰς τὴν ἐξουσίαν δύο μεγάλων κυριάρχων—τοῦ Κροίσου εἰς τὰς Σάρδεις καὶ τοῦ Πεισιστράτου εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡ αὐτὴ ἐποχὴ συμπίπτει καὶ μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῶν

πρώτων δυναστῶν τῆς Ρώμης, τῶν Ταρκυνίων. Ἔκτοτε ὁ κόσμος τῆς Ἑσπερίας —ὁ κόσμος τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρώμης—ἀνέρχεται σταθερῶς ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα καὶ ἐπὶ τέλους καταλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν σκηνήν. Ὁ Ἡσαΐας, δραματιζόμενος τὸ ἀπώτερον μέλλον, προβλέπει ὅτι ἐκ τῆς παγκοσμίου ταύτης ἀναστατώσεως, ἥτις θὰ ἐπέφερε τὴν προσέγγισιν τῶν «νήσων τῶν ἐθνῶν» πρὸς τοὺς Ἀσιανοὺς θεσμοφύλακας τῆς θρησκείας τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἔμελλε νὰ ἐξέλθῃ ὁ ὑπὸ τῆς Θείας Προνοίας ἐκλεγεὶς ὡς τὸ ὄργανον τῆς ἐκτελέσεως τοῦ Θείου Σχεδίου, ὁ «δοῦλος τοῦ Θεοῦ» Κῦρος ὁ Πέρσης, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ὁποίου ἔμελλε νὰ ἀναπτυχθῇ ἡ νέα ἐποχὴ τῆς ἐθνικῆς τῶν Ἰουδαίων θρησκευτικῆς ζωῆς, ἥτις θὰ προητοίμαζε τὴν ὁδὸν διὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Μεσσίου, τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου.

Η ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΙΣ
ΕΝ ΕΛΒΕΤΙΑ.(1)

Α΄.

Ἡ Εὐαγγελικὴ Ἀναμόρφωσις τοῦ 16ου αἰῶνος, ἥτις ἐπροξένησε τότε καὶ ἔκτοτε τόσον μέγα ρῆγμα εἰς τὴν Παπικὴν Ἐκκλησίαν, εἶχε μὲν προδρόμους τινας ἀρχαιοτέρους, ὡς τὸν ***Οὔσσιον*** ἐν Βοημίᾳ, τὸν ***Οὐΐκλιφον*** ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸν ***Σαβοναρόλαν*** καὶ τοὺς ***Βαλδενσίους*** ἐν Ἰταλίᾳ, ἀλλὰ κυρίως ὀφείλεται εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ ***Λουθήρου*** ἐν Γερμανίᾳ καὶ τοῦ ***Ζβιγγλίου*** καὶ τοῦ ***Καλβίνου*** ἐν Ἑλβετίᾳ. Ἐκ τοῦ κηρύγματος τῶν τριῶν τούτων ἀνδρῶν διεμορφώθησαν, ὡς γνωστόν, δύο μεγάλοι κλάδοι τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας—ἡ Λουθηρανὴ ἢ Λουθηρικὴ Ἐκκλησία, καὶ ἡ Καλβινικὴ ἢ Ἀναμεμορφωμένη ἢ Πρεσβυτερικὴ—σύμφωνοι καθ' ὅλα πρὸς ἀλλήλας εἰς τὰ θεμελιώδη δόγματά των, ἀλλὰ διαφέρουσαι ἀπ' ἀλλήλων κυρίως εἰς τὴν μορφὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς των διοικήσεως.

Τῆς Ἀναμορφώσεως ἐν Ἑλβετίᾳ σκαπανεὺς ὑπῆρξεν ὁ ***Ζβίγγλιος,*** σύγχρονος τοῦ Λουθήρου, ὁδηγηθεὶς εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν ἀνεξαρτήτως τοῦ Λουθήρου. Ἀλλ' ὁ Ζβίγγλιος δὲν ἔζησε νὰ ἴδῃ τὸ ἔργον τῆς Ἀναμορφώσεως ἐν Ἑλβετίᾳ παγιούμενον. Τὴν συστηματοποίησιν τῆς Ἑλβετικῆς Ἀναμεμορφωμένης Θεολογίας καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῆς Ἀναμεμορφωμένης ἐν Ἑλβετίᾳ Ἐκκλησίας ἔφερεν εἰς πέρας ὁ ***Καλβῖνος,*** Γάλλος μὲν τὴν καταγωγὴν ἀλλ' ἐγκατασταθεὶς ἐν Ἑλβετίᾳ λίαν ἐνωρὶς καὶ ἱδρύσας ἐν Γενεύῃ κέντρον πνευματικὸν καὶ θεολογικόν, ὁπόθεν ἐξηπλώθη βαθμηδὸν ἡ Ἀναμόρφωσις εἰς Γαλλίαν, Ὀλλανδίαν καὶ Σκωτίαν, ἐνῷ ἡ ἀναμορφωτικὴ προσπάθεια τοῦ Λουθήρου ἐπεκράτησεν ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐκεῖθεν διεδόθη εἰς τὰς Σκανδιναυϊκὰς χώρας—Δανίαν, Σουηδίαν, Νορβηγίαν καὶ Φινλανδίαν—καὶ τὰς Βαλτικὰς ἡγεμονίας—Ἐσθονίαν, Λεττωνίαν, κτλ. Βραδύτερον,

(1) Δύο διαλέξεις δοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Συντάκτου τοῦ «Ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς» ἐνώπιον τοῦ ἐν Ἀθήναις Χριστιανικοῦ Συλλόγου τῶν Νέων, τῇ 6 καὶ 13 Μαρτίου 1931, καὶ ἤδη δημοσιευόμεναι κατὰ παράκλησιν μελῶν τοῦ Συλλόγου ἐκείνου.

ὅταν ἐποικίσθη ἡ Βόρειος Ἀμερικὴ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ἀμφότεραι αἱ Ἐκκλησίαι αὗται—Λουθηρανὴ καὶ Καλβινικὴ — εὗρον ἐκεῖ μεγάλην διάδοσιν.

***

Τὸ Ἀναμορφωτικὸν κίνημα ἐν Ἑλβετίᾳ προεκλήθη ἐκ τῶν αὐτῶν **ἐξωτερικῶν ἀφορμῶν,** ἐκ τῶν ὁποίων καὶ τὸ σύγχρονον καὶ παράλληλον κίνημα ἐν Γερμανίᾳ—δηλ. ἐκ τῶν μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν καταχρήσεων τῆς τότε Παπικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἰδίως ἐκ ***τοῦ ἐμπορίου τῶν συγχωροχαρτίων.*** Ὅπως ὁ Λούθηρος ἐν Γερμανίᾳ ἐξηγέρθη τὸ πρῶτον ὡς ἐκ τῆς σκανδαλώδους πωλήσεως τῶν συγχωροχαρτίων, οὕτω καὶ ὁ Ζβίγγλιος ἐν Ἑλβετίᾳ. Ὁ τότε Πάπας Λέων ὁ 10ος, θέλων νὰ ἀποπερατώσῃ τὸν μεγαλοπρεπῆ ναὸν τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐν Ρώμῃ καὶ μὴ ἔχων τὰ πρὸς τοῦτο χρήματα, ἐπενόησε τὸ ἐμπόριον τῶν συγχωροχαρτίων ἀνὰ τὴν Εὐρώπην καὶ ἔστειλε διαφόρους ἐμπίστους αὐτοῦ καλογήρους εἰς Γερμανίαν καὶ Ἑλβετίαν, ἵνα διεξαγάγουν τὸ ἐμπόριον τοῦτο. Οἱ ἀπεσταλμένοι ὅμως οὗτοι συνήντησαν ζωηρὰν ἀντίδρασιν, γεννηθεῖσαν ἐκ τοῦ κατὰ τῶν συγχωροχαρτίων κηρύγματος πρῶτον τοῦ Λουθήρου καὶ ἔπειτα τοῦ Ζβιγγλίου.

Ἀλλ' ἡ κατάχρησις αὕτη καὶ ἡ φοβερὰ τότε ἀνηθικότης τοῦ Παπικοῦ κλήρου ἦσαν μᾶλλον ἐξωτερικαὶ ἀφορμαί, ὡς εἶπον, τῆς ἐξεγέρσεως τῶν δύο τούτων θαρραλέων ἀνδρῶν. ***Τὰ κύρια καὶ ἀληθῆ αἴτια ἦσαν βαθύτερα καὶ εὐρύτερα.*** Ἓξ ἔτη πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Παπικοῦ μεταπράτου τῶν συγχωροχαρτίων ἐν Γερμανίᾳ ὁ Λούθηρος ἐκ τῆς μελέτης τῶν Γραφῶν εἶχεν αἰσθανθῆ τὴν ἀλήθειαν ὅτι τὰ ἐξωτερικὰ ἔργα μετανοίας—νηστεῖαι, σκληραγωγίαι, ἀποδημίαι εἰς ἁγίους τόπους, κτλ.—ἅτινα ἐδίδασκεν ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία, ἦσαν ἀνίσχυρα πρὸς δικαίωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι «ὁ δίκαιος θέλει ζήσει ἐκ πίστεως». Ἔκτοτε δὲ πολλὰ ἐδίδασκεν, ἅτινα δὲν ἦσαν σύμφωνα πρὸς τὰ δόγματα καὶ τὰ ἔθιμα τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τὸν Ζβίγγλιον ἐν Ἑλβετίᾳ.

Ὁ Οὐλρῖχος Ζβίγγλιος (Huldreich Zwingli), υἱὸς προὔχοντος καὶ ἀνεψιὸς ἐπισκόπου, γεννηθεὶς τῷ 1484 ἐν τῇ Γερμ. Ἑλβετίᾳ, ἔλαβεν εὐρεῖαν μόρφωσιν εἰς τὰς σχολὰς τῆς Βέρνης καὶ τῆς Βασιλείας καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βιέννης, ὅπου ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ἀστρονομίαν καὶ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ Λατίνους συγγραφεῖς. Εἰς ἡλικίαν δὲ 20 ἐτῶν ἐπεδόθη εἰς τὴν θεολογίαν καὶ ἐχειροτονήθη ἱερεὺς κατὰ τὸ ἔτος 1506, δηλ. εἰς ἡλικίαν 22 ἐτῶν. Τέσσαρα ἔτη βραδύτερον ἐδημοσίευσεν ἓν ποίημα κατὰ τῶν ἐκκλ. καταχρήσεων τῆς ἐποχῆς του, κατὰ δὲ τὸ 1517 ἤρχισε νὰ κηρύττῃ κατὰ τῆς προσκυνήσεως τῆς Παρθένου Μαρίας καὶ τῶν ἁγίων, τῆς δι' ἔργων καὶ χρημάτων ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, κτλ. Μόλις δὲ κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος 1518 ἤγειρε σταυροφορίαν κατὰ τῆς πωλήσεως τῶν συγχωροχαρτίων, ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ὁμοίαν ἐκδήλωσιν τοῦ Λουθήρου. Ἀλλὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ σταυροφορία αὕτη τοῦ Ζβιγγλίου δὲν εἶχε τὴν εὐρύτητα καὶ τὰς συνεπείας, ἃς εἶχεν ἡ τοῦ Λουθήρου. Οὔτε εἶχε τότε ἀκόμη ἀναπτυχθῆ ὁ Ζβίγγλιος πνευματικῶς, ὅπως ὁ Λούθηρος· ἦτο τότε ἁπλῶς εἷς ὀπαδὸς τοῦ Ἐράσμου, εἷς φιλελεύθερος Ρωμαιοκαθολικός, ἀποβλέπων μᾶλλον εἰς μεταρρυθμίσεις ἐκκλησιαστικὰς ἢ εἰς ἀπομάκρυνσιν ἐκ τοῦ Παπισμοῦ. Ἀκόμη καὶ

πέντε ἔτη βραδύτερον (κατὰ τὸ 1523) ὁ Πάπας Ἀδριανὸς ὁ 6ος τῷ ἔγραψε φιλικωτάτην ἐπιστολήν, ζητῶν τὴν ὑποστήριξίν του διὰ τὸν Παπισμόν.

Προσκληθεὶς ὅμως τῷ 1518 εἰς Ζυρίχην ὡς ἐφημέριος τῆς ἐκεῖ μεγαλειτέρας ἐκκλησίας, ἤρχισε ταχέως νὰ καθορίζῃ τὴν θέσιν του ἔναντι τοῦ Παπισμοῦ. Κατ' ἀρχὰς ἐκήρυττε λόγους πρακτικῆς Χριστιανικῆς ἠθικῆς μᾶλλον ἢ δογματικούς. Ἐζήτει νὰ «κηρύξῃ τὸν Χριστὸν ἐκ τῆς πηγῆς», δηλ. ἐκ τῆς Γραφῆς, καὶ «νὰ ἐνσταλάξῃ τὸν Χριστὸν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀκροατῶν του», ὡς λέγει ὁ βιογράφος του Μυκώνιος. Ἐκήρυττεν ὡς κανόνα πίστεως καὶ ἔργων ***μόνον ὅσα ἐβασίζοντο ἐπὶ τῶν Γραφῶν.*** Ταχέως δὲ ἀπέκτησεν οὐ μόνον μεγάλην φήμην ὡς κῆρυξ, ἀλλὰ καὶ μεγάλην ἐπιρροὴν πνευματικὴν ἐπὶ τῆς κοινωνίας τῆς Ζυρίχης. Οἱ πολιτικοὶ ἄρχοντες τῆς πόλεως καὶ τοῦ καντονίου Ζυρίχης (ἡ δημογεροντία) ταχέως περιῆλθον ὑπὸ τὴν ἐπιρροήν του, ὅτε δὲ κατὰ τὸ 1522 ὁ Ζβίγγλιος ἤρχισε νὰ κηρύττῃ κατὰ τῶν νηστειῶν καὶ ὁ ἐπίσκοπος Κωνσταντίας ἀντετάχθη εἰς αὐτόν, λαὸς καὶ δημογεροντία ἔλαβον τὸ μέρος τοῦ Ζβιγγλίου. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ Ζβίγγλιος μετὰ 10 ἄλλων ἱερέων ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον καὶ ἀπὸ τὴν Ὁμοσπονδιακὴν Βουλὴν ἐν Βέρνῃ νὰ ἐπιτραπῇ ἐλευθέρως τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ νὰ δοθῇ εἰς τοὺς κληρικοὺς ἡ ἄδεια τοῦ νὰ νυμφεύωνται. Ἡ αἴτησις ἀπερρίφθη, ἀλλὰ πολλοὶ ἱερεῖς φανερὰ ἐνυμφεύθησαν, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ ὁ Ζβίγγλιος. Κατὰ δὲ τὸ ἑπόμενον ἔτος 1523 ὁ Ζβίγγλιος ἐδημοσίευσεν ὁμολογίαν πίστεως ἐξ 67 ἄρθρων, διὰ τῆς ὁποίας ἀναφανδὸν πλέον ἀπέρριπτε τὰς Παπικὰς ἑτεροδιδασκαλίας. Εἰς τὴν ὁμολογίαν ταύτην διακηρύττεται ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ μόνος Σωτὴρ καὶ Μεσίτης τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ἡ Ἁγία Γραφὴ εἶναι ὁ μόνος κανὼν πίστεως καὶ ἔργων, καὶ ὅτι ἡ μετουσίωσις κατὰ τὴν Εὐχαριστίαν, ἡ ἐπίκλησις τῶν ἁγίων, ἡ προσκύνησις εἰκόνων καὶ ἀγαλμάτων, ἡ ἀξιομισθία τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων, αἱ νηστεῖαι καὶ ἀποδημίαι εἰς ἱεροὺς τόπους, ἡ ἀγαμία τοῦ κλήρου, τὸ καθαρτήριον πῦρ, ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν δι' ἄλλου πλὴν τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία καὶ ἡ ὑπερτάτη ἐξουσία τοῦ Πάπα, εἶναι διδασκαλίαι ἀντίθετοι πρὸς τὰς Θείας Γραφὰς καὶ ἐπομένως ἀπορριπτέαι.

Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος 1524 τῇ εἰσηγήσει τοῦ Ζβιγγλίου ἡ δημογεροντία Ζυρίχης διέταξε τὴν κατάργησιν τῶν Παπικῶν ἱεροτελεστιῶν καὶ τὴν ἀφαίρεσιν ἀπὸ τῶν ναῶν τῆς Ζυρίχης ὅλων τῶν εἰκόνων, ἀγαλμάτων, ἱερῶν λειψάνων, θυσιαστηρίων, λαμπάδων καὶ ἄλλων συμβόλων καὶ διακοσμήσεων τῆς Παπικῆς λατρείας. Τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη τῶν ναῶν ἐχωνεύθησαν καὶ ἐκόπησαν ἐξ αὐτῶν νομίσματα, ἅτινα εἰσήχθησαν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον. Τὸ αὐτὸ ἔγεινε καὶ εἰς τοὺς ναοὺς τῶν κωμοπόλεων καὶ χωρίων τοῦ Καντονίου Ζυρίχης. Συνάμα ὁ Ζβίγγλιος ἵδρυσεν ἐν Ζυρίχῃ θεολογικὴν σχολήν, εἰς τὴν ὁποίαν αὐτὸς καὶ ἄλλοι σοφοὶ ἐδίδασκον τὴν θεολογίαν τῆς Ἀναμορφώσεως καὶ ἐξεπόνησαν Γερμανικὴν μετάφρασιν ὁλοκλήρου τῆς Ἁγ. Γραφῆς.

Τὸ παράδειγμα τῆς Ζυρίχης ταχέως ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλα καντόνια τῆς Ἑλβετίας, παρ' ὅλην τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐπισκόπων. Εἰς τὴν Βέρνην, τὴν Βασιλείαν καὶ ἐν γένει τὴν Βόρειον καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλβετίαν ἐκαθαρίσθησαν οἱ ναοὶ ἀπὸ τὰς εἰκόνας, τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐνεκαινιάσθη δὲ λατρεία

ἁπλῆ καὶ πνευματική, ἔχουσα ὡς μόνας τελετὰς τὴν Εὐχαριστίαν καὶ τὸ Βάπτισμα.

Εἴς τινα ὅμως καντόνια τῆς Ἑλβετίας κατώρθωσαν οἱ Παπικοὶ νὰ συγκρατήσουν τὸ Ἀναμορφωτικὸν ρεῦμα, τὰ δὲ καντόνια αὐτὰ παραμένουν καὶ μέχρι σήμερον κατὰ πλειοψηφίαν Ρωμαιοκαθολικά, ὡς λ.χ. τὸ Φριβοῦργον, ἡ Λουκέρνη, ἡ Οὔρι καὶ ἄλλα καντόνια τῆς Κεντρικῆς Ἑλβετίας. Τὰ πνεύματα ἐξήφθησαν ἐκ τῆς θρησκευτικῆς ταύτης ἀντιθέσεως, ἥτις ταχέως κατέληξεν εἰς ἐμφύλιον πόλεμον. Τὰ μὲν Παπικὰ καντόνια, συμπηχθέντα εἰς ἕνωσιν, ἔλαβον τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Φερδινάνδου, βασιλέως τῆς Βοημίας, Οὐγγαρίας καὶ Αὐστρίας. Τὰ δὲ καντόνια τῆς Ἀναμορφώσεως, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῆς Ζυρίχης, ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον ὑποστήριξίν τινα ἐκ μέρους τῶν Εὐαγγελικῶν πόλεων τῆς Νοτίου Γερμανίας — Κωνσταντίας, Στρασβούργου, κτλ. Ἡ σύρραξις ἐπῆλθε κατὰ τὸ ἔτος 1531 καὶ εἰς τὴν μάχην τοῦ Κάππελ παρὰ τὴν Ζυρίχην (9 Ὀκτωβρίου) οἱ Ἀναμεμορφωμένοι ἐνικήθησαν κατὰ κράτος, ὁ δὲ Ζβίγγλιος ἐφονεύθη ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὅπου εἶχε μεταβῆ ἄοπλος πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ὑπερμάχων τῆς πίστεως. Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 49 ἐτῶν. Οἱ νικηταὶ διεμέλισαν καὶ ἔκαυσαν τὸ πτῶμά του, σκορπίσαντες τὴν τέφραν του εἰς τὸν ἄνεμον.

Παρ' ὅλην ὅμως τὴν καταστροφὴν ταύτην, ἡ Ἀναμόρφωσις δὲν κατεπνίγη ἐν Ἑλβετίᾳ. Ἕνα μῆνα μετὰ τὴν μάχην τοῦ Κάππελ ἐκλείσθη εἰρήνη μεταξὺ τῶν διαμαχομένων καντονίων, διὰ τῆς ὁποίας ναὶ μὲν ἡ Ζυρίχη καὶ ἡ Βέρνη κατεδικάσθησαν νὰ πληρώσουν ἁδρὰν χρηματικὴν ἀποζημίωσιν εἰς τὰ Καθολικὰ καντόνια δι' ἔξοδα πολεμικά, ἀλλ' ἀμφότερα τὰ μέρη συνεφώνησαν νὰ ἀφήσουν ἀλλήλους ἐλευθέρους εἰς τὴν διατήρησιν τῆς θρησκευτικῆς των πίστεως. Βεβαίως ὅμως ἡ νίκη αὕτη ἔδωκε μεγάλην ἀναζωογόνησιν εἰς τὸ κλονισθὲν ἠθικὸν τοῦ Παπισμοῦ. Τὸ μέγα μοναστήριον τοῦ Ἀϊνζίδελν (Einsiedeln), ὅπερ οἱ Ἀναμορφωταὶ εἶχον μεταβάλει εἰς θεολογικὴν σχολὴν καὶ ἐργαστήριον, ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν Παπικῶν καὶ ἔκτοτε παραμένει ὡς ἓν σπουδαῖον κέντρον Παπικῆς προπαγάνδας. Ἔχει σήμερον τὸ μεγαλείτερον ἐν τῷ κόσμῳ Παπικὸν τυπογραφεῖον, καὶ τὸ μοναστήριον τοῦτο προμηθεύει ὅλον τὸν Γερμανόφωνον Παπικὸν κόσμον μὲ προσευχητάρια, συναξάρια, λειτουργικὰ βιβλία, εἰκόνας, σταυρούς, κομβολόγια, κτλ.

Ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦ Ζβιγγλίου δὲν κατεστράφη. Ὁ Ζβίγγλιος ἐκπνέων εἶπε: «Δύνανται νὰ φονεύσουν τὸ σῶμα, ἀλλ' ὄχι τὴν ψυχήν», καὶ τὸ ἔργον τῆς Εὐαγγελικῆς Ἀναμορφώσεως ἐν Ἑλβετίᾳ ἐσυνέχισαν μετὰ τὸν θάνατόν του ἄλλοι ἄνδρες εὐσεβεῖς, ὡς ὁ Μπούλιγγερ, ὁ Οἰκολαμπάδιος, ὁ Μυκώνιος καὶ ὑπὲρ πάντα ἄλλον ὁ Καλβῖνος.

***

Μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ζβιγγλίου ἡ Ἀναμόρφωσις εἶχε προοδεύσει μόνον εἰς τὴν Γερμανικὴν Ἑλβετίαν. Ἡ Γαλλικὴ Ἑλβετία — Γενεύη, Λωζάννη, Νεσατὲλ (Neuchâtel) — εἶχε μὲν αἰσθανθῆ σποραδικῶς τοὺς παλμοὺς τῆς νέας πίστεως, ἀλλ' αἱ ἐκεῖ ἀρχαὶ ἦσαν ἅπασαι προσκείμεναι εἰς τὸν Παπισμὸν καὶ οἱ ἑκάστοτε διερχόμενοι περιοδεύοντες κήρυκες τῆς Ἀναμορφώσεως, ὑφίσταντο πολλοὺς διωγμούς.

Εἰς τὴν Γενεύην ὑπῆρχε μία ὁμὰς Γάλλων Εὐαγγελικῶν, οἵτινες εἶχον καταφύγει ἐκεῖ ἕνεκα τῶν ἐν Γαλλίᾳ διωγμῶν. Ἐκεῖ δὲ ἐνεφανίζετο συχνὰ περιοδεύων

τις εὐαγγελιστὴς ὀνόματι Φαρὲλ (Farel), ὅστις ὑπέστη μὲν πολλοὺς διωγμούς, ἀλλ' ἐπὶ τέλους κατώρθωσε νὰ συναγείρῃ τὸν λαὸν καὶ τοὺς ἄρχοντας τῆς Γενεύης πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἀναμορφώσεως, τὴν δὲ 21 Μαΐου 1536 (πέντε περίπου ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ζβιγγλίου) τὸ Μέγα Συμβούλιον τοῦ καντονίου Γενεύης ἐξέδωκε τὸ «***Ψήφισμα τῆς Ἀναμορφώσεως***», διὰ τοῦ ὁποίου κατηργεῖτο ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ λειτουργία, αἱ δὲ εἰκόνες, ἅγια λείψανα κτλ. ἐξεβλήθησαν ἀπὸ τοὺς ναούς. Οἱ πολῖται ἔλαβον ὅρκον νὰ ζήσουν τοῦ λοιποῦ συμφώνως πρὸς τὸ καθαρὸν καὶ ἀμιγὲς Εὐαγγέλιον. Ὁ Ρωμαιοκαθολικὸς κλῆρος, οἱ μοναχοὶ καὶ αἱ μοναχαὶ εἶχον προηγουμένως ἀποσυρθῇ τοῦ καντονίου εἰς τὸ πλησίον Γαλλικὸν ἔδαφος τῆς Σαβοΐας, ὁ δ' ἐπίσκοπος Γενεύης μετέφερε τὴν ἕδραν του εἰς τὴν γείτονα πόλιν Ἀννεσὺ (Annecy).

Αὕτη ἦτο ἡ πρώτη πρᾶξις εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀναμορφώσεως ἐν Γενεύῃ. Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι ***ὁ λαὸς δὲν ἦτο εἰσέτι ὥριμος διὰ τὴν Ἀναμόρφωσιν*** καὶ πολὺ συγκεχυμένην ἀντίληψιν εἶχε τῶν πνευματικῶν ζητημάτων. Ἤθελε νὰ ἀπαλλαγῇ ἐκκλησιαστικῶς μὲν τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν διεφθαρμένων καὶ τυραννικῶν ἱερέων του, πολιτικῶς δὲ τοῦ ζυγοῦ τῶν δουκῶν τῆς Σαβοΐας. Ἐνόμιζεν ὅτι ὑπὸ τὸ Εὐαγγέλιον θὰ εἶχεν ἐλευθερίαν εἰς ὅλα· ὥστε ἤδη ἡ κτηθεῖσα ἐλευθερία ἐκινδύνευε νὰ ἐκφυλισθῇ εἰς ἀναρχίαν. Εὐτυχῶς διὰ τὴν Γενεύην καὶ διὰ τὴν Ἀναμόρφωσιν ἐν γένει, εὐθὺς τότε εὑρέθη ἀνὴρ μὲ ὑψηλὴν πνευματικὴν ἀντίληψιν, συνδυαζομένην πρὸς θετικὸν νοῦν καὶ σιδηρᾶν θέλησιν, ὅστις ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀναμορφωτικοῦ ἔργου ἐν Γενεύῃ καὶ ἧναψε καὶ διετήρησεν ἐκεῖ ἕνα τηλαυγῆ φάρον, ὅστις μετέδωκε τὸ φῶς τοῦ πνευματικοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος — θὰ ἐμαντεύσατε βεβαίως τὸ ὄνομά του — ἦτο ὁ ***Ἰωάννης Καλβῖνος,*** ὅστις κατέφθασεν εἰς τὴν Γενεύην δύο μῆνας μετὰ τὸ ψήφισμα τῆς 21 Μαΐου 1536.

⁂

Ὁ ***Ἰωάννης Καλβῖνος*** ἐγεννήθη τῷ 1509 ἐν Νουαγιὸν (Noyon) τῆς βορείου Γαλλίας. Ἦτο ἑπομένως κατὰ 25 ἔτη νεώτερος τοῦ Λουθήρου καὶ τοῦ Ζβιγγλίου. Ὁ πατήρ του ἦτο ἀποστολικὸς γραμματεὺς τοῦ ἐπισκόπου τῆς Νουαγιὸν καὶ προώρισε τὸν νεαρὸν Ἰωάννην διὰ τὸ ἱερατεῖον. Διὰ τοῦτο τῷ ἔδωκεν ἀρτίαν καὶ ἐπιμεμελημένην μόρφωσιν οὐ μόνον ἐν Παρισίοις εἰς θεολογικὰς σπουδάς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν θύραθεν σοφίαν — εἰς τὰ Πανεπιστήμια Ὀρλεάνης, Μποὺρζ καὶ Παρισίων. Βραδύτερον ὁ πατήρ του μετέβαλε γνώμην καὶ ἐζήτησε νὰ κάμῃ τὸν υἱόν του νομικόν· ὥστε ὁ Ἰωάννης ἐσπούδασε καὶ τὰ νομικά. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ πατρός του ἐγκατέλειψε τὰς νομικὰς σπουδὰς καὶ ἐπεδόθη πάλιν εἰς τὴν θεολογίαν καὶ τὴν κλασσικὴν φιλολογίαν. Τόσον δὲ ἀφωσιώθη εἰς τὰς σπουδὰς ταύτας, ὥστε ἐκλονίσθη ἡ ὑγίεια του καὶ διήνυσε τὸν μετέπειτα βίον του καχεκτικὸς καὶ φιλάσθενος.

Κατὰ τὸ ἔτος 1531, ἀποθανόντος τοῦ πατρός του, ὁ Καλβῖνος ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐκδηλώσει καμμίαν

ἐχθρότητα ἢ διαφωνίαν πρὸς τὸν Παπισμόν. Ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἔλαβε χώραν εἰς τὴν ψυχήν του μεγάλη μεταστροφή.

Ὁ ἄνεμος τῆς Εὐαγγελικῆς Ἀναμορφώσεως εἶχε φθάσει ἐκ Γερμανίας καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὅταν ὁ Λούθηρος ἔδωκε τὸ πρῶτον σάλπισμα κατὰ τὸ 1517, ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φραγκῖσκος ὁ Α΄. ἐτήρησεν ἀπέναντι τοῦ νέου κινήματος εὐμενῆ οὐδετερότητα, ἀλλ᾽ ἡ ἀδελφή του Μαργαρίτα, βασίλισσα τῆς Ναβάρρας, ἠσπάσθη φανερῶς τὴν Ἀναμόρφωσιν, διάφοροι δὲ Γάλλοι θεολόγοι ἤρχισαν νὰ κηρύττωσι καὶ νὰ ἐξηγῶσι τὰς Γραφὰς συμφώνως πρὸς τὰς νέας ἰδέας. Τοῦτο φυσικῶς ἐξήγειρε τὴν ὀργὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κύκλων καὶ ἀνεπτύχθη τόσος σάλος, ὥστε ὁ Φραγκῖσκος, φοβούμενος πολιτικὰς ἀνατροπάς, ἐστράφη κατὰ τῆς Ἀναμορφώσεως, ἡ δὲ νέα θρησκεία ἤρχισε νὰ καταδιώκηται ἀπηνῶς ἐν Γαλλίᾳ. Πολλοὶ ἐθανατώθησαν καὶ ἐφυλακίσθησαν ἢ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκπατρισθῶσιν. Ἐν τούτοις, ἡ Ἀναμόρφωσις ἐξηκολούθησε νὰ κατακτᾷ ἔδαφος, οὕτως ὥστε 50 ἔτη βραδύτερον, μετὰ τὴν σφαγὴν τῆς ***Νυκτὸς τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου,*** οἱ ὀπαδοὶ τῆς Ἀναμορφώσεως, ἂν καὶ ἐσφάγησαν κατὰ δεκάδας χιλιάδων, πάλιν ἀπετέλουν ἰσχυρὰν μειοψηφίαν ἐν Γαλλίᾳ καὶ εἶχον ὡς ἀρχηγὸν τὸν βασιλέα τῆς Ναβάρρας Ἑρρῖκον, τὸν μετέπειτα Ἑρρῖκον Δ΄. τῆς Γαλλίας.

Πῶς ἐπῆλθεν ἡ ***μεταστροφὴ τοῦ Καλβίνου*** πρὸς τὴν Ἀναμόρφωσιν δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς. Ὁ ἴδιος ἐλάχιστα λέγει περὶ ἑαυτοῦ εἰς τὰ συγγράμματά του. Τοῦτο μόνον εἶπε περὶ τοῦ ζητήματος τῆς μεταστροφῆς του: «Αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐνήργησε τὴν μεταβολήν, καὶ ἐν μιᾷ στιγμῇ ὑπέταξε τὴν καρδίαν μου εἰς ὑπακοήν».

Βεβαίως ἐκ τῆς μελέτης τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν ἔργων τοῦ Λουθήρου εἶχεν ἤδη διακρίνει τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ᾽ ἐνόμιζεν ἐπί τινα καιρὸν ὅτι ἠδύνατο νὰ ἀναπαύσῃ τὴν συνείδησίν του διὰ τῶν μεθόδων τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ συστήματος τῶν καλῶν ἔργων. Τέλος ὅμως οἱονεὶ λάμψις ἐξ οὐρανοῦ τῷ ἀπεκάλυψε τὴν μεγάλην ἀλήθειαν, ὡς λέγει, ὅτι «εἷς ὑπάρχει λιμὴν σωτηρίας διὰ τὰς ψυχὰς ἡμῶν—***ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.*** Σωζόμεθα διὰ τῆς ***πίστεως,*** οὐχὶ διὰ τῶν ἔργων ἢ τῆς ἰδίας ἡμῶν ἀξιομισθίας». Καὶ εὐθύς, ὡς ὁ Παῦλος, «δὲν συνεβουλεύθη σάρκα καὶ αἷμα», οὐδ᾽ «ἐγένετο ἀπειθὴς εἰς τὴν οὐράνιον ὀπτασίαν», ἀλλ᾽ ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας. Οἱ διωγμοὶ ὅμως ἦσαν τόσον ἀπηνεῖς, ὥστε ἐπὶ τρία ἔτη (1533—36) ἐπλανᾶτο ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, κηρύττων κρυφίως τὸ Εὐαγγέλιον. Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος μετὰ τὴν μεταστροφήν του ἔμεινεν ἐν Ἀγγουλέμῃ (Angoulême), προστατευόμενος ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Μαργαρίτας τῆς Ναβάρρας. Ἐκεῖ ἐν σχετικῇ ἡσυχίᾳ ἤρχισε νὰ γράφῃ τὸ μέγα ἔργον του, τοὺς ***«Θεσμοὺς τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας»*** (Institutiones Religionis Christianae), συνειργάσθη δὲ μὲ τὸν Ὀλιβετᾶνον εἰς τὴν ἐκπόνησιν Γαλλικῆς μεταφράσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἥτις ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Νεσατὲλ τῷ 1535 μὲ πρόλογον γραφέντα ὑπὸ τοῦ Καλβίνου.

Ἐπὶ τέλους ὅμως ἠναγκάσθη νὰ ἐκπατρισθῇ. Μετὰ πολλὰς περιπετείας ἔφθασεν εἰς Στρασβοῦργον, πόλιν καταφυγῆς τότε διὰ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς Ἀναμορφώσεως, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Βασιλείαν τῆς Ἑλβετίας, ὅπου παρέμεινεν ἐφησυχάζων καὶ συγγράφων ἐπὶ ἓν ἔτος. Ἐκεῖ ἀπεπεράτωσε καὶ ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον του,

τοὺς «Θεσμοὺς τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας», ὅπερ τὸν ἔφερε διὰ μιᾶς εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν θεολόγων τῆς ἐποχῆς του καὶ πάσης ἔκτοτε ἐποχῆς.

Οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ θεολόγοι ἀμέσως ἀντελήφθησαν τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἔργου, ὅπερ ὠνόμασεν ἐμπαικτικῶς «τὸ Κοράνιον καὶ τὸ Ταλμοὺδ τῶν αἱρετικῶν». Ἡ δὲ Σορβόννη τῶν Παρισίων διέταξε νὰ καῇ τὸ σύγγραμμα τοῦτο δημοσίᾳ εἰς Παρισίους καὶ ἀλλαχοῦ.

Ὁ Εὐαγγελικὸς κόσμος ἐχαιρέτησε τὸ ἔργον τοῦτο μετ᾽ ἐνθουσιασμοῦ, ὡς τὴν πλέον σαφῆ, λογικὴν καὶ πειστικὴν ἔκθεσιν τῶν Χριστιανικῶν δογμάτων, ἥτις εἶχεν ἴδεῖ τὸ φῶς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀποστόλων. Δὲν ἦτο σύγγραμμα διὰ τὸν λαόν, ὅπως τὰ συγγράμματα τοῦ Λουθήρου, ἀλλὰ διὰ τοὺς θεολόγους καὶ σπουδαστὰς παντὸς ἔθνους· μεταφρασθὲν δὲ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ἤσκησεν ἀναμφιβόλως μεγαλειτέραν ἐπιῤῥοὴν ἐπ᾽ αὐτῶν παρὰ οἱονδήποτε ἄλλο ἔργον τῶν Ἀναμορφωτῶν.

Ἐκ Βασιλείας τὸν Μάρτιον τοῦ 1536 ὁ Καλβῖνος ἐταξείδευσεν εἰς Ἰταλίαν ὅπου ἔμεινεν ὀλίγας ἑβδομάδας, ἐκεῖθεν δὲ ἐπανῆλθεν εἰς Ἑλβετίαν καὶ περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου 1536 ἔφθασεν εἰς Γενεύην. Ἐκεῖ, ὡς γράφει ὁ ἴδιος, ἐσκόπευε νὰ μείνῃ μίαν μόνον νύκτα. Ἀλλ᾽ ἡ Θεία Πρόνοια ἄλλως κατηύθυνε τὴν περαιτέρω δρᾶσίν του. Ὁ Φαρέλ, μαθὼν τὴν ἄφιξιν τοῦ Καλβίνου, ἔσπευσε νὰ τὸν συναντήσῃ καὶ μὲ φλογερὸν ἐνθουσιασμὸν τὸν παρώτρυνε νὰ μείνῃ ἐν Γενεύῃ, διὰ νὰ σώσῃ τὴν Ἀναμόρφωσιν ἐκεῖ.

Εἰς μάτην ὁ Καλβῖνος προέβαλε τὴν νεαράν του ἡλικίαν (ἦγε τότε μόλις τὸ 27ον ἔτος τῆς ἡλικίας του), τὴν ἐπισφαλῆ του ὑγείαν, τὴν ἀπειρίαν του, τὴν φυσικήν του συστολήν, ἥτις τὸν καθίστα ἀδόκιμον διὰ δημοσίαν σταδιοδρομίαν. Ἀλλ᾽ ὁ Φαρὲλ ἐπέμεινε καὶ τὸν ἠπείλησε μὲ τὴν Θείαν τιμωρίαν, ἐὰν ἤθελε δειλιάσει ἢ διστάσει νὰ θυσιάσῃ τὰς σπουδάς του, τὴν ὑγείαν του καὶ τὴν συστολήν του, καθ᾽ ἣν στιγμὴν ἐκινδύνευε τὸ ἔργον τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁ Καλβῖνος ἐκλονίσθη καὶ ἐκάμφθη ὑπὸ τῆς φλογερᾶς ταύτης εὐγλωττίας τοῦ Φαρὲλ καὶ ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν νὰ γίνῃ ὁ ποιμὴν καὶ διδάσκαλος τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γενεύης.

Τὰ πρῶτα βήματα τοῦ Καλβίνου ἐν Γενεύῃ ἐφάνησαν μᾶλλον ὡς ἀποτυχία. Οἱ Γενευέζοι ἐβράδυναν νὰ τὸν ἐκτιμήσουν, ἡ δὲ αὐστηρότης του τὸν κατέστησε κατ᾽ ἀρχὰς ἀντιπαθῆ εἰς ἕνα λαὸν εὔθυμον καὶ ἔκδοτον εἰς διασκεδάσεις, ἀπολαύσεις καὶ ἁμαρτίας παντὸς εἴδους. Ὑπὸ τὸ Παπικὸν καθεστώς, ὁ λαὸς εἶχε περιέλθει εἰς τὴν ἐσχάτην θρησκευτικὴν ἀμάθειαν καὶ εἶχεν ἀνάγκην νὰ διδαχθῇ ἀκόμη καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀληθοῦς Χριστιανισμοῦ.

Ὁ Καλβῖνος, βοηθούμενος ἐκθύμως ὑπὸ τοῦ Φαρὲλ καὶ τοῦ Βιρὲ (Viret), ἔσπευσε νὰ συντάξῃ μίαν ***Κατήχησιν καὶ Ὁμολογίαν Πίστεως***, ἥτις, ἂν καὶ βραδύτερον ὑπέστη ἐπεξεργασίαν καὶ ἐπαύξησιν, ἔμεινεν ὅμως ἱστορικὴ διὰ τὴν σαφήνειαν, τὸ εὐμέθοδον καὶ τὴν πειστικότητα τοῦ περιεχομένου αὐτῆς.

Ἐκτὸς τῆς Κατηχήσεως, ὁ Καλβῖνος καὶ οἱ συνεργάται του ἡτοίμασαν καὶ ***Ὀργανισμὸν*** τῆς Ἐκκλησίας τῆς Γενεύης. Ἡ δὲ Κυβέρνησις τοῦ Καντονίου ἐξέδωκε διάφορα διατάγματα πρὸς περιορισμὸν τῆς ἀνηθικότητος, χαρτοπαιξίας, βεβηλώσεως τῆς Κυριακῆς ἡμέρας, κτλ. καὶ διώρισε διαφόρους εὐσεβεῖς πολίτας ὡς

ἐπόπτας τῆς δημοσίας τάξεως, τῶν δημοσίων ἠθῶν καὶ τῆς θρησκευτικῆς πειθαρχίας. Οἱ ἱεροκήρυκες καὶ ποιμένες διαρκῶς ἐκήρυττον καὶ ἐπεσκέπτοντο πάσας τὰς κοινωνικὰς τάξεις. Πέντε κηρύγματα ἐκηρύσσοντο κατὰ Κυριακὴν καὶ δύο κατὰ πᾶσαν ἐργάσιμον ἡμέραν, ἡ δὲ φοίτησις εἰς αὐτὰ ἦτο πολυάριθμος. Ἐσυστήθησαν σχολεῖα διὰ τὸν λαὸν καὶ ὅλα τὰ παιδία ὑπεχρεώθησαν νὰ φοιτῶσιν εἰς αὐτά. Ἀπηγορεύθη ἡ πολυτέλεια τῆς ἐνδυμασίας, ἰδίως τῶν γυναικῶν, καὶ ἡ σπατάλη εἰς τὰ γεύματα καὶ τὰς φιλοξενίας. Ἡ ἠθικὴ στάθμη τῆς πόλεως ἤρχισε βαθμηδὸν νὰ ἀνέρχεται, ἡ φήμη τοῦ νέου καθεστῶτος ἐν Γενεύῃ διεδόθη εὐρύτατα καὶ ἡ πόλις ἤρχισε νὰ προσελκύῃ σπουδαστὰς καὶ πρόσφυγας τῶν ἀλλαχοῦ θρησκευτικῶν διωγμῶν.

Ἀλλ' ὁ λαὸς τῆς Γενεύης ταχέως ἐβαρύνθη τὴν αὐστηρότητα ταύτην, μολονότι δὲ ὅλοι οἱ πολῖται εἶχον δώσει ὅρκον πίστεως πρὸς τὴν νέαν Ὁμολογίαν καὶ τὸ νέον καθεστώς, βαθμηδὸν αἱ πολιτικαὶ ἀρχαὶ ἤρχισαν νὰ συναντοῦν ἀντίδρασιν κατὰ τῶν νέων νόμων. Ἠθέλησαν ὅθεν νὰ χαλαρώσουν ὀλίγον τι τὴν αὐστηρότητα τῶν νόμων, ἵνα μὴ ἐξωθήσουν τὰ πράγματα εἰς ῥῆξιν.

Ἀλλ' οἱ πνευματικοὶ ἀρχηγοὶ ἐστράφησαν τότε κατὰ τῶν ἀρχῶν, κατηγοροῦντες αὐτὰς ἐπὶ λιποψυχίᾳ, χλιαρότητι καὶ ἀποστασίᾳ. Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα τοῦ 1538 ὁ Καλβῖνος εἰς τὸν καθεδρικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ ὁ Φαρὲλ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γερβασίου ἐκήρυξαν μετὰ δριμύτητος κατὰ τῆς ἀσεβείας τῶν πολιτῶν καὶ τῆς χαλαρότητος τῶν ἀρχῶν. Ἡ δριμύτης τῶν κηρυγμάτων τούτων ἐπροκάλεσε σφοδρὰς ὀχλαγωγίας εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰς ὁδοὺς δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ἑπομένης. Τὴν δὲ Τρίτην τοῦ Πάσχα συνελθὸν τὸ Μέγα Συμβούλιον (ἡ ἀνωτάτη πολιτικὴ ἀρχὴ τοῦ Καντονίου) ἔπαυσε τὸν Καλβῖνον καὶ τὸν Φαρὲλ ἀπὸ τῶν ἀξιωμάτων των καὶ τοὺς διέταξε νὰ ἀναχωρήσουν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἐκ Γενεύης.

Οἱ δύο ἄνδρες ὑπετάγησαν ἀσυζητητεί. Ὁ Καλβῖνος μόνον εἶπεν: «Εἶναι καλλίτερον νὰ πειθαρχήσῃ τις εἰς τὸν Θεὸν παρὰ εἰς ἀνθρώπους». Ἀνεχώρησαν λοιπὸν εἰς Βέρνην καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ζυρίχην, ὅπου ἐγένοντο ἀδελφικῶς δεκτοὶ καὶ παρέμειναν ἐπ' ὀλίγον· ἔπειτα δὲ ὁ Καλβῖνος μετέβη εἰς Στρασβοῦργον καὶ ἄλλας Γερμανικὰς πόλεις, ὅπου διέμεινεν ἐπὶ τρία ἔτη.

Ἀνθρωπίνως κρίνοντες τὸ πρᾶγμα, μετὰ πεποιθήσεως θὰ ἐλέγομεν (ἐὰν ἐζῶμεν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην) ὅτι ἡ Ἀναμόρφωσις ἐν Ἑλβετίᾳ εἶχεν ἀνατραπῆ διττῶς διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ζβιγγλίου τῷ 1531 καὶ διὰ τῆς ἐκδιώξεως τοῦ Καλβίνου ἐκ Γενεύης τῷ 1538.

Ἀλλ' ἡ μετέπειτα ἐξέλιξις τῶν γεγονότων ἀποδεικνύει πόσον ἡ ἀνθρωπίνη κρίσις εἶναι πεπερασμένη. Ὁ Θεὸς ἐπεφύλασσεν εἰς τὸν Καλβῖνον τεράστιον ἀκόμη ἔργον ἐν Γενεύῃ—ἔργον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐστερέωνε τὴν Ἀναμόρφωσιν ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ θὰ τὴν διέδιδεν εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς. Πράγματι τρία ἔτη μετὰ τὴν ἀπέλασιν τοῦ Καλβίνου, ἤτοι, κατὰ τὸ 1541, ὁ λαὸς καὶ ἡ κυβέρνησις τῆς Γενεύης ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν πρεσβείαν εἰς Γερμανίαν, ὅπως ζητήσωσι συγχώρησιν διὰ τὸ κατ' αὐτοῦ γενόμενον ἀδίκημα καὶ τὸν παρακαλέσωσι νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Γενεύην καὶ συνεχίσῃ τὸ ἀναμορφωτικόν του ἔργον. (ἀκολουθεῖ)

ΤΟ ΚΥΡΙΑΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Τὸ «Κυριακὸν Σχολεῖον» εἶναι προϊὸν τῆς Εὐαγγελικῆς ἰδεολογίας. Διὰ τὴν ἀκρίβειαν, ὁ θεσμὸς οὗτος ἀριθμεῖ μόνον 150 ἔτη ὑπάρξεως. Ἱδρύθη ὑπὸ ἑνὸς λαϊκοῦ — τοῦ Ροβέρτου Ρέϊξ, ἁπλοῦ τεχνίτου Ἄγγλου. Ὁ εὐσεβὴς οὗτος ἀνήρ, κινηθεὶς ὑπὸ οἴκτου διὰ τὴν τελείαν ἐγκατάλειψιν τῶν ἀγυιοπαίδων τοῦ Λονδίνου, ἤρχισε νὰ συναθροίζῃ μερικὰ ἐξ αὐτῶν κατὰ Κυριακὴν εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ νὰ τὰ διδάσκῃ τὰς στοιχειώδεις ἀρχὰς τῆς εὐπρεπείας, τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς θρησκείας. Τῇ συμπράξει φίλων του ηὐξήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν του, ἕωσοῦ τὸ ἔργον προσείλκυσε τὴν προσοχὴν προσώπων ἁρμοδίων πρὸς ὑποστήριξιν καὶ ἐπέκτασιν αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἐντὸς ὀλίγου εἰς διάφορα κέντρα τοῦ Λονδίνου καὶ ἄλλων πόλεων συνεστήθησαν τὰ πρῶτα Κυριακὰ σχολεῖα. Σήμερον δὲ τὸ Κυριακὸν Σχολεῖον ἀναγνωρίζεται ὡς ἀπαραίτητος συντελεστὴς τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀποτελεῖ θεσμὸν ἀχώριστον ἀπὸ τῆς Χριστιανικῆς δράσεως εἰς ὅλας τὰς Εὐαγγελικὰς χώρας. Ἡ συστηματικωτέρα ὅμως ὀργάνωσις αὐτῆς παρατηρεῖται εἰς τὰς Ἀγγλοφώνους χώρας, ἰδίως δὲ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ἔνθα διερρυθμίσθη συμφωνότερον πρὸς τὰς παιδαγωγικὰς ἀρχὰς τῶν νεωτέρων χρόνων. Κατ' οὐσίαν ὅμως πανταχοῦ ἀποτελεῖ τὸ φυτώριον τῆς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς μορφώσεως τῶν παιδίων πάσης ἡλικίας (1).

Αἱ ἁπανταχοῦ Εὐαγγελικαὶ Ἐκκλησίαι ἔχουσιν, ἐκτὸς τῶν Κυριακῶν Σχολείων, καὶ εἰδικὰς «***Κατηχητικὰς Τάξεις***» λεγομένας, εἰς τὰς ὁποίας τὰ τέκνα τῶν μελῶν τῆς ἐκκλησίας, ὅταν φθάσωσιν εἰς ἡλικίαν 12—15 ἐτῶν, διδάσκονται εἰδικῶς τὰ ***δόγματα*** τῆς Ἐκκλησίας καὶ προετοιμάζονται διὰ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ὁλομέλειαν αὐτῆς, ὁπότε ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως καὶ τῇ βεβαιώσει τῆς ἀναγεννήσεως αὐτῶν, μεταλαμβάνουν διὰ πρώτην φορὰν τῆς ἱερᾶς Κοινωνίας

Τὸ Κυριακὸν Σχολεῖον, τοὐναντίον, δέχεται παιδιὰ ἀπὸ τρυφερωτάτης ἡλικίας εἰς τὸ νηπιαγωγεῖον αὐτοῦ, ὅπου ταῦτα λαμβάνουν τὰς πρώτας περὶ θρησκείας ἐντυπώσεις ἀκόπως καὶ εὐχαρίστως. Αἱ τερπναὶ εἰκόνες τῆς Ἁγίας Γραφῆς, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν—ἡ τοῦ βρέφους Μωϋσέως, τοῦ Ἰωσὴφ πωληθέντος ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του, τοῦ νεαροῦ Δαβὶδ καὶ ἄλλων, ἡ γέννησις τοῦ Σωτῆρος, ἡ παιδική Του ὑπακοὴ εἰς τοὺς νομιζομένους γονεῖς του, ἡ πρὸς τὰ παιδία ἀγάπη Του, καὶ ἄλλα ἐπεισόδια τῆς δημοσίας Αὐτοῦ ζωῆς, μετὰ τῆς σχετικῆς καταλλήλου ἐφαρμογῆς, ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς διδασκαλίας, ἥτις ποικίλλεται δι' ὕμνων παιδικῶν καὶ τῆς ἐκ στήθους ἀπαγγελίας συντόμων ἐδαφίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Τὴν προσοχὴν τῶν παιδίων συγκρατεῖ ἡ διδάσκουσα, διὰ τῆς ζωηρότητος καὶ τοῦ ἐπαγωγοῦ τῆς διδασκαλίας, ἥτις δι' αὐτὰ ἀποκτᾷ τὸ θέλγητρον ἑνὸς διηγήματος.

---

(1) Εἰς τὰ Κυριακὰ Σχολεῖα τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν ἐφοίτησαν κατὰ τὸ ἔτος 1931 ἐν ὅλῳ 21,038,526 παιδία, νεάνιδες καὶ νέοι. Δεδομένου δὲ ὅτι ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν ἀνήρχετο κατὰ τὸ ἔτος 1930 εἰς 112,000,000, προκύπτει ὅτι τὸ ***ἓν ἕκτον*** αὐτοῦ φοιτᾷ εἰς τὰ Κυριακὰ Σχολεῖα.

Μετὰ τὸ Νηπιαγωγεῖον, ἄρχεται ἡ συστηματικὴ μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς, κατ' ἀρχὰς μὲν στοιχειώδης, ἀκολούθως δὲ ἀναλυτικωτέρα εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις. Τώρα ἡ ἀποστήθισις περιλαμβάνει ὁλοκλήρους Ψαλμοὺς καὶ περικοπὰς τῆς Ν. Διαθήκης, οἱ δὲ ὕμνοι εἶναι καταλληλότεροι διὰ τὴν σχετικὴν ἀνάπτυξιν τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν. Σήμερον τὰ πλεῖστα τῶν Κυριακῶν Σχολείων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἀκολουθοῦν τὸ Διεθνὲς Πρόγραμμα τῶν Βιβλικῶν Μαθημάτων, τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσεται καταλλήλως εἰς κάθε τάξιν, κατὰ τρόπον προσηρμοσμένον πρὸς τὴν ἀντίληψιν ἑκάστης ἡλικίας. Ἡ δὲ ἐφαρμογὴ τῶν ἐκ τούτου ἐξαγομένων πρακτικῶν πορισμάτων ἀποτελεῖ σπουδαῖον μέρος τῆς ὅλης θρησκευτικῆς ἀγωγῆς, ἀπαιτοῦσα εἰδικὴν ἱκανότητα καὶ πεῖραν ἐκ μέρους τῶν διδασκάλων.

Εἰς τὴν ἀνωτάτην τάξιν τὰ αὐτὰ θέματα ἀναπτύσσονται εὐρύτερον καὶ κατὰ τρόπον ἐπιστημονικώτερον, προσηρμοσμένον εἰς τὴν ὡριμωτέραν διανοητικότητα τῶν μαθητῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καταλέγονται πολλάκις καὶ ἄνδρες ἢ γυναῖκες εἰς τὴν ἀντίστοιχον τάξιν τῶν θηλέων. Ἡ διδασκαλία εἰς τὴν τάξιν ταύτην προσλαμβάνει χαρακτῆρα συζητήσεως, ποικίλλεται δὲ διὰ παραδειγμάτων ἐκ τῆς κοσμικῆς ἱστορίας καὶ συγχρονίζεται μὲ ὅ,τι ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐπιστήμῃ καὶ ἀρχαιολογικῇ ἐρεύνῃ διαφωτίζει καὶ καθιστᾷ εὐληπτότερον καὶ πραγματικώτερον τὸ θέμα. Εἰς τὴν ἀνωτάτην τάξιν τοῦ Κυρ. Σχολείου, ἡ μελέτη τῶν Ἁγίων Γραφῶν ἀποτελεῖ πραγματικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ μόρφωσιν ἐγκυκλοπαιδικήν, ἥτις ἀναπτύσσει μεγαλείτερον πόθον ἐντρυφήσεως εἰς τὸν ἀκένωτον πλοῦτον τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Ἐκ τούτων πάντων καταφαίνεται ὅτι τὸ Κυριακὸν Σχολεῖον εἶναι θεσμὸς πολύτιμος, μάλιστα δὲ καὶ ἀπαραίτητος διὰ τὴν Χριστιανικὴν μόρφωσιν τῆς νεολαίας.

Εἶναι τὸ φυτώριον τῆς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς μορφώσεως τῶν τέκνων τῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ ἄλλων ἐκτὸς ταύτης.

Εἶναι τὸ μόνον μέρος, ὅπου διδάσκεται συστηματικῶς ἡ Ἁγία Γραφή. Τὸ ἀπ' ἄμβωνος κήρυγμα ἀναπτύσσει ἓν θέμα ἑκάστοτε, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ γενικευθῇ ἡ ἐπὶ τούτου διδαχή. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἄλλοτε γενικὴ εἰς τοὺς Εὐαγγελικοὺς κύκλους σεβαστὴ συνήθεια τῆς οἰκογενειακῆς προσευχῆς τὴν σήμερον βαθμηδὸν χαλαροῦται καὶ κινδυνεύει νὰ ἐκλείψῃ ὑπὸ τὴν πίεσιν, τὴν ὁποίαν ἐξασκεῖ ἡ πυρετώδης ζωὴ τῶν νεωτέρων χρόνων. Εἰς δὲ τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν ἀπειλεῖται ἤδη ἡ κατάργησις τῶν ἱερῶν μαθημάτων· μάλιστα εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ εἰς ἄλλας χώρας ἐχούσας πληθυσμὸν ἀνήκοντα εἰς διάφορα θρησκεύματα ἐξέλιπε πᾶσα θρησκευτικὴ διδασκαλία ἐκ τοῦ προγράμματος τῶν σχολείων. Τὸν θεσμὸν ἑπομένως τοῦ Κυριακοῦ Σχολείου ὀφείλει νὰ περιφρουρήσῃ ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, μᾶλλον δὲ νὰ ζητήσῃ νὰ γενικεύσῃ καὶ τελειοποιήσει καθ' ὅλην τὴν Χριστιανοσύνην.

Τὸ Κυριακὸν Σχολεῖον ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς νεαρᾶς ψυχῆς κατὰ τὴν εὐαισθητοτέραν περίοδον τῆς ἀναπτύξεως. Ἡ παιδικὴ ἡλικία εἶναι ἡ ἡλικία τῆς σπορᾶς. Κατ' αὐτὴν πρέπει νὰ ἐντυπωθοῦν εἰς τὸ παιδικὸν πνεῦμα αἱ περὶ Θεοῦ ὀρθαὶ ἰδέαι, αἱ περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ γνώσεις καὶ τὰ ἄλλα θεμελιώδη στοιχεῖα τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, αἱ ἠθικαὶ ἀρχαὶ καὶ ἰδέαι, καὶ νὰ γεννηθοῦν οἱ πόθοι οἱ πνευματικοί.

ΠΟΙΚΙΛΑ

Ἄς τὰ ἀκούσῃ αὐτὰ ὁ πανοσιολογιώτατος Ἕλλην ἐφημέριος Λονδίνου κ. Κωνσταντινίδης, ὅστις κολυμβᾷ εἰς πέλαγος μακαριότητος, παρακολουθῶν συνέδρια Ἀγγλοκαθολικῶν καλογήρων καὶ φανταζόμενος ὅτι αὐτοὶ ἀποτελοῦν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀγγλίας!

—*Περὶ τῆς κυκλοφορίας τῶν Γραφῶν ἐν Ἑλλάδι* ἓν Γαλλικὸν Εὐαγγελικὸν περιοδικὸν ἐσχάτως ἔγραψεν ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐπῆλθε μεγάλη μεταβολὴ ἐπὶ τὸ καλλίτερον, καὶ ὅτι ἐνῷ πρὸ 30-ετίας κατὰ τὰς ἱστορικὰς «Εὐαγγελιακὰς» ταραχὰς ἐν Ἀθήναις ἠναγκάσθη ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις νὰ ἀπαγορεύσῃ πᾶσαν Νεοελληνικὴν μετάφρασιν τῶν ἱερῶν κειμένων, σήμερον ἡ Νεοελληνικὴ Βίβλος κυκλοφορεῖ ἐλευθέρως ἐν Ἑλλάδι. Διάφοροι συνάδελφοι, ὡς ἡ «Ἐκκλησία» καὶ ἡ «Ζωή», ἐπιτίθενται λάβρως κατὰ τοῦ ὡς ἄνω ἄρθρου ὡς πλήρους ἀνακριβειῶν. Καὶ εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ συγγράψας τὸ ἄρθρον δὲν φαίνεται γνωρίζων τὰς λεπτομερείας πολὺ καλῶς. Βεβαίως τὰ «Εὐαγγελιακὰ» δὲν ὑπεκίνησαν οἱ ἱερεῖς, διότι καὶ τὴν πρὸς τοῦτο δύναμιν δὲν εἶχον καὶ διότι ὁ τότε Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Προκόπιος εἶχεν ἐγκρίνει τὴν μετάφρασιν τῆς βασιλίσσης Ὄλγας. Τὰς ὀχλαγωγίας ἐκείνας ὑπεκίνησαν τυφλοὶ «γλωσσαμύντορες», ὡς ὁ Μιστριώτης, καὶ ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ πολιτικοὶ τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Ἐπίσης ὁ Γάλλος ἀρθρογράφος ἐσφαλμένως παριστᾷ τὴν βελτίωσιν τῆς κυκλοφορίας τῶν Γραφῶν ἐν Ἑλλάδι—τὸ «ἄνοιγμα τῶν θυρῶν», ὡς τὴν ἀποκαλεῖ—ὡς κἄτι τι πρόσφατον, ἐνῷ αὕτη χρονολογεῖται ἀπὸ ἀρκετῶν ἤδη ἐτῶν. Ὀρθῶς ὅμως τονίζει τὴν μεγίστην ἀντίθεσιν μεταξὺ τῶν πρὸ 30-ετίας διωγμῶν τοῦ Βιβλικοῦ ἔργου καὶ τῆς ἐγκαρδιότητος, μεθ' ἧς σήμερον γίνονται δεκτοὶ οἱ βιβλιοπῶλαι τῆς Ἑταιρίας παρὰ τῷ λαῷ, ὡς καὶ παρὰ τοῖς πλείστοις ἱεράρχαις, τῷ κλήρῳ καὶ τοῖς σχολείοις τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ μόνη οὐσιώδης ἀνακρίβεια, ἣν ἡμεῖς ἠδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν εἰς τὸ ἀνωτέρω ἄρθρον, εἶναι ὅτι ὁ ἀρθρογράφος εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐσφαλμένην ἐντύπωσιν ὅτι ἡ ἐπίσημος Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔχει μεταβάλει στάσιν ἀπέναντι τῆς Νεοελληνικῆς μεταφράσεως τῆς Γραφῆς, ἐνῷ πράγματι ἐξακολουθεῖ νὰ τὴν ἀποδοκιμάζῃ. Τὸ μόνον, ὅπερ δύναται νὰ λεχθῇ ἐπὶ τούτου, εἶναι ὅτι παρὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην δυσμένειαν τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν μετάφρασιν, πολλοὶ κληρικοί, ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι, ἀτομικῶς τὴν εὐνοοῦν, ὁ δὲ Ἑλληνικὸς λαός, ἴσως διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἐννοεῖ πληρέστατα τὰ ἀρχαῖα κείμενα, ὡς ἰσχυρίζονται οἱ ἐπίσημοι ἐκκλ. κύκλοι, ἀγοράζει σχεδὸν ἑπταπλασίας μεταφράσεις ἢ πρωτότυπα (κατὰ τὸ ἔτος 1931 ἐπώλησεν ἡ Βρεττανικὴ Βιβλικὴ Ἑταιρία ἐν Ἑλλάδι 10,981 πρωτότυπα κείμενα καὶ 70,597 μεταφράσεις)!!

Ὁ Γάλλος ἀρθρογράφος ἐπίσης φαίνεται ἀγνοῶν ὅτι τὸ 1ον ἄρθρον τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος ἀκόμη περιέχει τὴν περίεργον ἐκείνην ἀπαγόρευσιν οἱασδήποτε «εἰς ἄλλον γλωσσικὸν τύπον ἀποδόσεως» τοῦ κειμένου τῶν Ἁγίων Γραφῶν—ἀπαγόρευσιν, ἥτις ἀποπνέει ὅλην τὴν μοῦχλαν τοῦ Μεσαίωνος. Εὐτυχῶς διὰ τὴν καλὴν φήμην τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη εἶναι σήμερον νεκρὸν γράμμα, διότι καὶ Πολιτεία καὶ Ἐκκλησία διησθάνθησαν, ἂν καὶ ὀλίγον ἀργά, ὅτι οἱαδήποτε ἀπόπειρα πρὸς ἐφαρμογὴν διατάξεως τοσοῦτον ἀνελευθέρου, παραλόγου καὶ ἀναχρονιστικῆς θὰ ἀπετύγχανε παταγωδῶς ὑπὸ τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τὰς εἰρωνείας τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.

—Ὁ Συντάκτης, καθ' ὃ πολυάσχολος, συχνάκις δὲ ἀπὼν ἐξ Ἀθηνῶν, παρακαλεῖ τοὺς παραγγέλλοντας βιβλία ἐκ τοῦ ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου καταλόγου, νὰ ἀπευθύνωσι τὰς παραγγελίας των εἰδικῶς καὶ ὀνομαστὶ πρὸς τὸν **«Αἰδέσ. κ. Π. Γ. Λογγινίδην»** ***(φροντίδι τῆς Συντάξεως τοῦ «Ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς», Λεωφ. Ἀμαλίας 50, Ἀθήνας), ὅστις εὐγενῶς ἀνέλαβε τὴν φροντίδα ταύτην. Παρακαλοῦνται ὡσαύτως οἱ παραγγέλλοντες βιβλία νὰ μὴ συναποστέλλωσιν ἀντίτιμον βιβλίων ὁμοῦ μετὰ συνδρομῶν τοῦ «Ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς». Αἱ συνδρομαὶ πρέπει νὰ ἀποστέλλωνται χωριστὰ πρὸς τὸν Συντάκτην.***